č. 7-8, ročník II.
júl-august 2005

Cena 10,-Sk

INFO РУСИН

ІНФОРМАЧНЫЙ МІСЯЧНИК РУСИНІВ СЛОВЕНЬСКА
INFORMAČNÝ MESAČNÍK RUSÍNOV SLOVENSKA

Вшыткым красне літо, дітям приємны вакації вінчує редакція Інфо Русин

Чом сьме предчасні одышли з 8. Світового конґресу Русинів в Польску

Коротко з історії конґресів

8. Світовый конґрес Русинів ся недавно (23. – 25. 6. 2005) одбыв в купельнім польскім містечку Криниця, недалеко словеньско–польскых границь. Быв то уж другый конґрес Русинів, котрый ся реалізовав в тім місті. Історія світовых конґресів Русинів ся зачала писати на Словеньску, конкретно в Меджілабірцях, де ся перед 15. роками заложыла нелем Русиньска оброда, але започала цілосвітова традіція Світовых конґресів Русинів (дале СКР). За першого председу СКР зволили Василя Турка, председу Русиньской оброды на Словеньску, котрый стояв на челі русиньского обродженя в тых найтяжшых револючных часох, кедь нихто не знав як буде. На розділ од сучасности ся в тім часі люде до такых функцій не горнули, скоре ся бояли. Але Василь Турок взяв на себе тото ярьмо, а не на коротко, і твердо ішов за не легкым цільом, котрый перед собов поставила Русиньска оброда зачатком девядесятых років. Тым цільом было обродженя Русинів у вшыткых областях жывота, главні в ідентічности, культурі, языку, школстві. Была то не легка робота домагати ся свого в часі, кедь ся мінив штат, влады, фунціонарі на міністерствах і в реґіоні. Часто приходило Русиньскій оброді з єдным і тым самым проблемом обертати ся писомні на компетентны інштітуції не раз і не двараз. Але, як ся гварить, терпезливость приношать ружы, і РО ся з тяжков бідов подарило выдобыти тоты найосновнішы цілі (кодіфікація русиньского языка, окрема колонка русиньской народности в документах на списованя людей, одділіня русиньского языка на Інштітуті народностных штудій і чуджіх языків на Пряшівскій універзіті, де уж двоє учітелів успішно скінчіли штудія, Кабінет русиньского языка на Методіцькім центрі в Пряшові, выдаваня періодічной і неперіодічной русиньской пресы, учебників русиньского языка, заведженя русиньского языка на основных, середніх і высокых школах, орґанізованя культурных акцій, декламаторьскых і співацькых конкурзів по цілім Словеньску і т. д.). Тот шырокообсяглый ціль В. Турок запровадив і до цілів СКР, до котрого на зачатку вступили русиньскы орґанізації з Польска, Украіны, Югославії, Америкы, Мадярьска. Днесь ся СКР росшырив о орґанізації з Румуньска, Хорватьска а голосять ся дальшы з европскых і іншых штатів. Дотеперь ся одбыло 8 СКР (2 раз быв СКР на Словеньску, 2 раз в Польску, а по раз в Чехах, Югославії, Мадярьску і на Україні. Уровень СКР была даґде добра, інде ліпша, але все то сповнило даный ціль.

▲ *Погляд за председницькый стіл VIII. Світового конґресу Русинів в польскій Криниці.Челны представителі русиньскых орґанізацій (справа доліва) Міклош Поповіч з Мадярьска, Анна Кузмякова зо Словеньска, Михайло Алмаші з Украіны, Роберт Маґочі з Америкы, Андрій Копча з Польска (бывшый председа Світовой рады Русинів), Александер Зозуляк (бывшый і сучасный тайомник СРР) зо Словеньска, Юрій Фірцак з Румуньска, Дюра Папуґа зо Серьбса і Чорной Горы, Атата Пілатова з Чеська, Любка Фалц з Хорватьска.*

8. Світовый конґрес Русинів в Криниці

Святочне отворіня домашніма майстрами слова Петром Трохановскым і Оленов Дуць–Файфер, витаня заграничных делеґацій (мало быти по десять делеґатів з каждого штату і пять гостів) з домашнього Польска, Словеньска, Украіны, Серьбска і Чорной Горы, Мадярьска, Америкы і Канады, Хорватьска, Чеська, але і іншых штатів, як і привитаня молодых Русинів з тых штатів за Форум русиньской молодежі, было красным і урочістым актом, але і сімболом, котрый віщовав нелем добрый зачаток 8. СКР в природній оазі Криниці, але і його добрый конець. Але тото ся вера не сповнило. Помеджі тым, як каждый шеф русиньской орґанізації з выше спомянутых штатів інформовав о роботі свойой орґанізації, як і председа СРР Андрій Копча з Польска, 2 раз засідала СРР. А на тім засіданю было каждому ясно, што маніпулаторы (Роберт Маґочі з Александром Зозуляком) хотять досягнути. Кедь пан Р. Маґочі інформовав о роботі Карпато–русиньской сполочности в Америці за послідні два роky, перед вшыткыма участниками 8. СКР переголосив, же він уж не буде членом СРР, а нараз на засіданю СРР, на пропозіцію А. Зозуляка прияв кандідатуру на председу СРР, але лем тогды, кедь його тайомником буде А. Зозуляк. Мали то красні приправене. Жадне дівадло бы ся за таку інсценацію не ганьбило. Повісте, но і што на тім плане. Плане то же тоты люде собі роблять з каждого дурака, котрый не видить до їх америцько–словеньского бізнісу. На высвітліня додавам, же членом СРР была РО, котра єй і заложыла, а пан А. Зозуляк з єй рядів выступив кедь собі підводом м. р. заложыв власне здружіня, та якым правом мать быти єй тайомником? Лем зато, же собі розумить з Р. Маґочійом? Або якым правом Р. Маґочі собі сам выберать тайомника? Нашто суть потім Становы СКР? Про кого платять, кедь не про тых найкомпетентнішых, як председа і тайомник? Што собі мають думати остатні русиньскы орґанізації з цілого світа, кедь челны представителі собі міняють Стано-

▲ *Літературну ціну Штефана Чепы (першый зліва), добродителя і спонзора той ціны, за русиньску літературу, окрем В. Федиништінця з Украіны дістала і Агнета Бучко (в середині) з Нового Саду за участи Василя Хомы (першый справа), председы Сполку русиньскых писателів Словеньска.*

Slovenská delegácia?
Vyšla s pravdou von a už sa nevrátila.

► с. 2

► с. 1

вы СКР так, як їм найліпше пасує. А як тото виділи словеньскы Русины, снажыли ся своїма выступами высвітлити свій протест. Але, лем як дахто з нашых делеґатів (Я. Сисак, Я. Липіньскый, І. Бандуріч) приступив ку мікрофону, пан Маґочі встав споза председницького стола і вышов вонка, жебы їх не чув, бо добрі знав, же му не пасують до його проґраму. Хоць, треба повісти, снажыв ся про свій замір овпливньовати словеньскых Русинів по єднім, але ани така метода му не вышла. Зато делеґація словеньскых Русинів ся вєдно порадила і вырішыла предчасно одыйти з 8. СКР і позаставити членство у СРР.

▲ *Словеньскы Русины на конґресі:(справа) Іван Русинко, Ян Липіньскый, Марія Біцкова, Любіца Губцейова, Іван Бандуріч, Анна Кузмякова, Штефан Зима, Власта Оцетникова, Емілія Ґубова, Ярослав Сисак, Василь Хома, (взаді) Федор Віцо, Василь Турок і Осиф Кеселиця.*

Выстава образів і оцініня на 8. СКР

Вєдно з конґресом была в Криниці, в Музею Никифора (вызначного русиньского маляра в Польску) отворена выстава русиньскых малярів. Зо Словеньскы сьме на выставу привезлу образы академічної малярькы Анны Ґайовой і Юрка Молнаря, але были там выставены і продаваны образы А. Зозуляка.

Уж бывать красным звыком, же на СКР суть оцінены русиньскы писателі з цілого світа. Так ся стало і на тім конґресі, де был оціненый писатель Володимір Фединишінець з Украіны за прозу, а за поезію писателька Аґнета Бучко зо Серьбска і Чорной Горы. Але была на тім конґресі новота – нова ціна за розвой русиньской культуры і за не знам што, котру, чудуй ся світе, істо на пропозіцію пана Маґочія, не міг достати нихто іншый, як пан Зозуляк. Він про Русинів Словеньска тым, же взяв выдавательскы права РО і доднесь їх знеужавать, а у своїх сукромных новинках кыдать на каждого, хто му не пасує до його замірів, собі істо заслужыть 50 000,- Ск. Ґратулуєме, пане Зозуляк. Ку ціні і ку вшыткым проданым схізофренічным образам. Най тот бізніс Вам выйде на ужыток.

Абы сьме были комплетны, вольбы допали пресні так, як хотів пан Маґочі з паном Зозуляком. Р. Маґочі ся став председом СРР а пан А. Зозуляк його тайомником...

▲ *На конґресі выступили діти русиньской недільной школы зо Свалявы, з Украіны.*

До той красной природной і чістой душевной сценерії Криниці якось нияк не западало, жебы дахто з членів Світовой рады Русинів маніпуловав цілый СКР. Але маніпуляторам было єдно де суть. Природа чіста, але їх душы?..

–ак–

▲ *Святочну атмосферу 8. Світового конґресу Русинів у Криниці докресльовали мудры слова Петра Трохановкого і співы його колективу.*

Фестівал на селі в Старій Любовні

▲ *Красный проґрам притяг під Любовняньскый град на Дні русиньскых традіцій і председкыню Русиньской оброды на Словеньску Анну Кузмякову (друга справа), Любіцу Губцейову (перша зліва), членку ВВ РОС, а в середині сидить главный орґанізатор красной акції Штефан Зима, председа РОС в Старій Любовні.*

Окресна орґанізація Русиньской оброды в Старій Любовні на челі з єй активным і шыковным председом Штефаном Зимом уж третій рік робить красный фестівал. Першый был в Культурнім домі, другый на Салашу у Франка а торгорічный і найвыдаренішый был у сканзені Сраролюбовняньского музея під градом.

Представте собі красну старолюбовняньску природу, а на єднім просторі стародавны деревяны хыжкы, на окнах гекльованы фіранґы, квіткы, в хыжі домашні покроквці, старый пец, канапа, креденець з мальованыма танірами і горнятками, з дерева вырізована лавка, колыска, постелі, ґанок... Стародавну деревяну церьков (з русиньского села Матысова), млины, шопы, стодолы... А під тым вшыткым є поставена сцена амфітеатра, де ся одбывав 3. фестівал любовняньскых Русинів – Дні русиньскых традіцій і славяньской взаємности. Добрі предуманый сценар проґраму, в котрім вызначну роль зограла ґаздыня і модераторка фестівалу Данка Деревяникова з Орябины, котра витала на сцені гостів у своїм домі, то значіть выступаючіх – найперше молоды таленты зо старолюбовняньской ЗУШ під веджіньом Ш. Зимы і М. Будзаковой, ФК з Орлова, Орябины, Шаріського Ястрабя, Вінок з Бардійова, А. Сервіцьку з Пряшова, домашній Любовнян, ФҐ Фароні з Новой Любовні, ромскый колектів з Орябины і т. д. Каждый выступив не по раз, але найменше два раз і все з успіхом і сильным аплавзом заповненого амфітетру тзв. стародавного русиньского села. Люде з выступаючіма співали, бавили ся до самого кінця 4 годинового красного проґраму. Красне было і завершіня фестівалу – поетічны слова Д. Белішовой і діректорки Музея під градом М. Павелчіковой, котра щіро дяковала Русиньскій оброді, же таку красну акцію зробила у єй просторах і жебы была рада, кебы то настала красна традіція і до дальшых років. Бісідовала нам з душы, бо, як Окресна орґанізація так ціла Русиньска оброда на Словеньску, ліпшый простор на свою акцію не може мати.

▲ *На сцені Любовняньского сканзену шумні заспівав колектів з Шаришского Ястрабя.*

А. Кузмякова, фоткы авторкы

▲ *Наконець фестівалу під красным синім небом вшыткы выступаючі заспівали сучасну найспіванішу співанку А чія то хыжа, котров власні такой позывали на осінній концерт до Старолюбовняньского дому культуры під тым самым назвом.*

Hlava v piesku pred rusínskym problémom

V roku 1874 bolo v Prešovskom regióne 237 rusínskych základných škôl. Silná maďarizácia spôsobila, že na začiatku I. svetovej vojny zostalo z nich len deväť. Pre koho asi vznikali tieto školy okolo r. 1800? Určite nie pre Papuáncov, či Nemcov, ale PRE RUSÍNOV, ktorí tu žili.

Štefan Ladižinský, bývalý predseda Rusínskej obrody na Slovensku, kultúrny dejateľ Rusínov.

Vznik ČSR a aktivita i vôľa rusínskeho continua spôsobili to, že pred polovicou 20. storočia na Slovensku znovu bolo 245 základných rusínskych škôl, 45 meštianskych a 2 stredné rusínske školy. Pre koho asi tieto školy znovu vznikali? Ak by tu žili Papuánci, vznikli by papuánske školy, ak Turci, tak by vznikali turecké školy. Ak vznikali školy rusínske, tak je to dôkaz toho, že TU ŽILI RUSÍNI! A ako žili!!! Svedčí o tom nielen počet škôl; o raste vzdelanosti a tým aj ekonomiky (voči Rakúsko-Uhorsku) v tridsiatych a ďalších rokoch minulého storočia máme dosť dôkazových materiálov v dokladoch i v pamäti ľudu.

Po II. svetovej vojne, špeciálne po r. 1945 bola na Podkarpatskej Rusi ustanovená sovietska moc. Tá presadila názor, že Rusíni bez ohľadu na to, za čo sa považujú sami, sú odnožou ukrajinskej národnosti. Akákoľvek iná národná orientácia sa mala ignorovať. Tento názor si osvojila Ukrajinská komunistická strana boľševikov v Kyjeve už v r. 1925 a tento trend sa začal tvrdo presadzovať aj u nás po r. 1948. Nastalo potieranie a negovanie stáročných národných i náboženských tradícií Rusínov na Slovensku a ich násilná pravoslavizácia a ukrajinizácia mala katastrofálne následky. V roku 1949 bola do škôl zavedená ukrajinčina ako vyučovací predmet a v júni 1952 Komunistická strana Slovenska nariadila, aby sa na ruských školách stala ukrajinčina vyučovacím jazykom vo všetkých predmetoch. Nesmel sa používať ani rusínsky jazyk, ani názov „rusínsky“. Rusínska inteligencia sa musela ukrajinizovať. V opačnom prípade stratila svoje postavenie a miestne obyvateľstvo sa MUSELO identifikovať ako Ukrajinci. Proti administratívnemu zavedeniu ukrajinizácie sa zdvihli niektoré hlasy, ale títo kritici boli buď umlčaní, alebo prepustení zo zamestnania, či dokonca uväznení… najzápalitejších a antiukrajinských „rusofilov“ paradoxne označili pojmom, ktorý sa neskôr stal nebezpečným epitetom – „ukrajinský boržoázny nacionalista“. Zrušili sa všetky rusínske kultúrne inštitúcie, redakcie, knižnice atď. Zostalo iba „Ukrajinské národné“ divadlo a rozhlasová stanica, ale od tých čias museli byť len v ukrajinskom nie v ruskom – tobôž nie v rusínskom jazyku (hoci napr. rozhlas niesol oficiálny názov „Rusko-ukrajinská rádiosekcia československého rozhlasu“.

Ohyzdnosť éry násilnej ukrajinizácie dosvedčuje aj vrcholne nekultúrny čin: ak sa prekladal, alebo písal článok, prednáška, či učebný text, všade slovo rusínsky muselo byť nahradené slovom ukrajinský. Jednoducho POJEM RUSÍN NESMEL EXISTOVAŤ. Pri zápisoch zvykov a rôznych tradícií, pri zápisoch piesní, pri prepisovaní učebníc a dejepisných statí i úradných materiálov sa naše „rusínske“ stalo „ukrajinské“. Podobne, ako sa nesmelo nikde uvádzať Podkarpatská Rus, všade muselo byť iba Zakarpatská Ukrajina. Aké nezmysly sa potom museli deti učiť, aké klamstvá sa dostali do kníh a učebníc, aké lži lietali do sveta (a lietajú dodnes, keďže ide o hlavy v piesku!!!), uvidíme na niekoľkých príkladoch. Je ich na tisíce, uvediem iba niekoľké, aby čitateľ pochopil, o čo ide.

1. Béla Bartók bol azda najvýraznejšou postavou hudby minulého storočia. Jeho umelecko-skladateľská i vedecko-muzikologická práca je a bude vždy vysoko cenená. Kvôli práci „Maďarská ľudová hudba a ľudová hudba susedných národov“ zbieral a zapisoval piesne aj na našom území. Na základe Bartókových zápisov zostalo svedectvo o tom, že „Bartók hat 3.700 ungarische, 3.500 rumänische, 3.223 slowakische, 89 türkische, 65 arabische und mehr als 200 ruthenische, südslawische und bulgarische Volkslieder und Instrumentalstücke aufgezeichnet.“ Tento údaj je uvedený v knihe „Slovenské ľudové piesne, zapísal a hudobne zatriedil Béla Bartók, I. zväzok, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1959.“ V tejistej knihe je tento údaj uvedený „po slovensky“ takto: „Zapísal viac ako 3700 maďarských, 3500 rumunských, 3223 slovenských, 89 tureckých, 65 arabských a vyše 200 ukrajinských, atď…“ Dôsledky takého lingvistického imperializmu, ktorý používa rôzne spôsoby ovládania mysle a postojov, vládne od detských jaslí až po promóciu, sú katastrofické. Skoro polstoročie násilnej ukrajinizácie má na svedomí krádež a ponížené udupávanie kultúrneho bohatstva rusínskej menšiny. Všetky naše piesne vychádzali tlačou ako „Українські народні пісні пряшівського краю“ alebo „Українські народні пісні східньої Словаччини“; naša miestna kultúra sa mohla rozvíjať, alebo prežívať, len pod klobúkom „ukrajinskij folklor“. Vo všetkých knižniciach doma i na veľvyslanectvách, v knihách o slovenskom folklóre niet o rusínskych piesňach a iných ľudových umeleckých prejavoch ani zmienky. Sú tam stále vedené ako ukrajinské. Dodnes. (Mám o tom samostatnú prácu. Nemá ju kto publikovať.)

2. Podkarpatská Rus a naše postoje k nej (budovanie našich vzťahov k Podkarpatskej Rusi) boli bombardované nezmyslami. Vieme dobre, kedy vznikla Zakarpatská Ukrajina. Ale reprezentatívna publikácia SLOVENSKO, I. časť: dejiny, na str. 653 – kde píše o rozpade Rakúsko-Uhorska a o vzniku Československa – uvádza, že „Nečakane ľahko prijali veľmoci československú požiadavku na pripojenie Zakarpatskej Ukrajiny.“ Akáže Zakarpatská Ukrajina existovala v r. 1919?! Je to taký nezmysel, ako keby sme napísali, že po prvej svetovej vojne sa od Maďarska odtrhla Československá socialistická republika. Podľa mojej mienky sa štátne presadzovaným lingvistickým imperializmom (možno by bol lepší výraz lingvistický imperatív) pripravovala dezorientácia generácií, ktoré budú musieť všetko toto v škole preberať, a oslaboval sa pocit identity. Jednoducho pri riešení problému rusínskej otázky po druhej svetovej vojne bol u nás napodobnený sovietsky postup: Rusíni boli úradným dekrétom vyhlásení za Ukrajincov, gréckokatolícka cirkev bola zrušená a nahradená pravoslávnym vyznaním, čím sa podstatne narušila rusínska identita. Rusínske školy boli premenené na ukrajinské (rodičia, ktorí odmietali násilne vnucovanú ukrajinčinu, posielali svoje deti do slovenských škôl a pri sčítavaní ľudu seba aj ich prihlasovali k slovenskej národnosti). Pre podporu ukrajinizačných snáh v živote obcí a mimoškolského spoločenského života bol založený KZUP – КСУТ (Культурний союз українських трудящих – Kultúrny zväz ukrajinských pracujúcich). Jeho „nepolitickosť“ proklamovaná pri jeho zakladaní mala získať svojimi kultúrnymi aktivitami všetkých Rusínov. Vidiecka inteligencia mala do tej organizácie vstúpiť a pritiahnuť za sebou žiakov škôl a ich aktivizáciou získavať ich rodičov. Ako mala táto organizácia vplývať na Rusínov a ich život, to dosť jasne vystihuje citát predsedu KSUT Ivana Humeníka: „… poskytovať ukrajinským pracujúcim (- rusínskych pracujúcich už úradne nebolo – pozn. Š. L.) národné povedomie a hrdosť a vštepovať im povedomie spolupatričnosti k veľkému sovietskemu ukrajinskému národu a napĺňať ich ideálmi československého socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu.“

Aktivita tejto organizácie mala svoje klady v tom, že sa síce pestovalo miestne kultúrne bohatstvo, ale už malé dietky spievali piesne svojich mám a prezentovali tance svojich otcov ako „ukrajinski narodni pisni ta tanci“. A to je viac ako lingvistický imperializmus, je to podupávanie, neuznanie a ponižovanie, je to vštepovanie lži do detských duší a falšovanie pravdy o kultúre a dejinách Rusínov na našom území – a nielen na našom!

Štefan Ladižinský,

(pokračovanie v nasledujúcom čísle IR)

RÁDIO PATRIA
SLOVENSKÝ ROZHLAS

Русиньскый проґрам 26.7.2005 - 31.8.2005

26.7.2005, 28.7.2005 - вівторок , четверь
17,00-18,00 Радіоновины
27.7.2005 - середа
19,20-19,50 Русиньскый маґазин
30.7.2005 - субота
9,00-11,00 Радіо молодых
11,00-12,00 Музичны поздравы
31.7.2005 - неділя
6,00-6,30 З радіофонотекы
6,30-7,45 Бісіда кумів,репріза
7,45-9,00 Радіомаґазин
11,00-13,30 Музичны поздравы
13,30-14,30 Радіопєса, Імріх Гопта, драматиз. роману В. Петровая Русины
1.8.2005, 3.8.2005, 5.8.2005 - понедількок, середа, пятниця
17,00-18,00 Радіоновины
9.8.2005 , 11.8.2005 - вівторок, четверь
17,00-18,00 Радіоновины
13.8.2005 - субота
9,00-11,00 Радіо молодых
11,00-12,00 Музичны поздравы
14.8.2005 - неділя
6,00-6,30 З радіофонотекы
6,30-7,45 Літурґія ҐКЦ
7,45-9,00 Радіомаґазин
11,00-11,30 Літературна релація
11,30-13,45 Музичны поздравы
13,45-14,30 Фіґльовник
15.8.2005, 17.8.2005, 19.8.2005 – понедількок, середа, пятниця
17,00-18,00 Радіоновины
23.8.2005, 25.8.2005 - вівторок, четверь
17,00-18,00 Радіоновины
24.8.2005 - середа
19,20-19,50 Русиньскый маґазин
27.8.2005 - субота
9,00-11,00 Радіо молодых
11,00-12,00 Музичны поздравы
28.8.2005 - неділя
6,00-6,45 Фіґльовник
6,45-7,15 Ґітпарада русин. співанок
7,15-7,45 Подобы жывота
7,45-9,00 Радіомаґазин
11,00-11,30 Літературна релація
11,30-13,45 Музичны поздравы
13,45-14,30 Бісіда кумів
29.8.2005, 31.8.2005 - понедількок, середа
17,00-18,00 Радіоновины

Телефоны:
русиньска редакція, Кошыці: 055 7287426
факс: 055 6226139, продукція: 055 6822945
Пряшів: 051 7483870, факс: 051 7483872

Наш театер вступує до шістьдесяткы

Шістьдесят років..., вельо ці мало? Про кого як! Недавно сьме собі припомянули 60. років од кінця Другой світовой войны. Нашым людьом принесла тото найгірше трапіня. Много сел і міст зниченых і выпаленых, много змареных жывотів, тілесны і псіхічны травмы, котры ся тягали довгы рокы а дакотры ся із тым осудом не змірили може і до днесь. Але требало ся з того великого нещастя позберати, а то нелем з матеріалного, але і духовно-культурного і моралного боку.

Нашли ся ентузіасты, котры зачали роздумовати над заложіньом професіоналного театру про наш народ а нелем про нього. Не было легко, но уж восені 1945 р. были положены фундаменты нового Українського народного театру. Допомогла тому Українська народна рада Пряшівщіны, котра ініціовала орґанізачный проєкт нового театру. І кедь лем на колінах, але од новембра 1945 до марца 1946 ся подарило забезпечіти театер так, же уж 2. марца 1946 увів першу премієру народной драмы з піснями і танцями М. Старицького ОЙ, НЕ ХОДИ, ГРИЦЮ. Режісером быв першый діректор театру Іван Гриць-Дуда.

У булетіні із остатньой премієры ТАД – ТОАЛЕТАРЬКА є уведжено, же театр помалы кінчіть свою 59. сезону 321. премієров драматічного колективу. Театер Александра Духновіча – мать і другый колектів а тым є ПУЛЬС – колись Піддукляньскый українськый народный ансамбль пісні і танцю, теперь Піддукляньскый умелецькый народный субор. Тот буде славити своїх 50. років. Але вернийме ся ку колективу драмы. На Театер Александра Духновіча быв переменованый у 1990 році. Його діятельство є заміряне на розвиток і шыріня культуры Русинів і Українців в Словеньскій републіці. Театер спочатку грав по руськы, пізніше пе-

▲ *ПУЛЬС – Осиф Бакса, Рудолф Смотер, Мілан Ґудок.*

решов на списовну (мірні модіфіковану) українчіну а послідніх 15 років грать по русиньскы.

Днесь є єдиным професіоналным театром на світі, котрый выступує по русиньскы. А нелем дома, але і за границями, як напр.в Чехах, на Україні, Серьбську і Чорній Горі, в Таліяньску, Анґліцьку, Голандьску, Німецьку і в дальшых країнах. На сцені театру были інсценованы гры многых світовых, словеньскых, але і містных авторів. Драмы, комедії, траґедії, приповідкы про дітей, але і много експеріменталных інсценацій.

Чом то быв Україньскый народный театер. Одповідь бы могла быти і така: кебы не быв украіньскый, істо бы не быв ниякый. Або: чом теперь ДАД мать такы успіхы? Істо і зато, же теперішні герці штудовали на театральнім інштітуті у Києві. Кедь по представліню Ґоґольовой Женитвы на фестівалі SETKÁNÍ – STRETNUTIE в Зліні ся молоды люди – штуденты просили герців „jak

▲ *ДАД – з гры Я. Карафіата Хробачкы котру приправив Ярослав Сисак.*

to děláte, že máte takový úspěch“, та Мішо Ґудак, колишній член драмы (теперь модератор телевізії ЙОЙ) одповів: „keď pôjdeš na štyri roky do Kyjeva na divadelný inštitút, po návrate budeš aj ty tak dobrý“.

Може дакому ся видить, же театер уж менше навщівує наш реґіон як даколи. І тото є правда, але істо бы ся нашли выговоркы ЗА і ПРОТИ, бо сітуація як у штаті, так у театрі, є даколи тяжка. Але надіяме ся, же в будучности ся сітуація зліпшыть.

При своїй 60. біланцованя роботы театру треба повісти, же він мать великы заслугы на полю розвоя культурного жывота, главні меджі жытелями выходного Словеньска і пропаґації русиньского слова на Словеньску і за його границями.

Другый юбілант – ПУЛЬС за своїх 50. років зробив тыж немало прекрасной роботы на полю народной культуры. У 1955 р. выникла потреба розвивати нашу красну народну співанку, танець, музыку і повышыти їх на професіоналну уровень. І так кінцьом 1955 р. ся і стало. За короткый час ся і з ПУЛЬСу став знамый і жаданый молодый колектів, котрый преквапив своїм інтересным репертоаром. Першым умелецькым шефом ансамблю быв Юрій Костюк, знамый то музикант, діріґент і хормайстер.

► с. 5

► с. 4

Приправа і орґанізачны роботы тримали дакус довше як у драмі, бо ту было треба прияти до сто членів - співаків, танечників і музыкантів – конкурзы перешли успішно. Уж в маю 1957 р. колектів увів 1. премієру. Быв то величезный успіх, котрый давав ансамблю надію до дальшых років, жебы ся так став успішным умелецькым тілесом в области русиньского і україньского фолклору. Окрем Юрія Костюка на творбі 1. премієры ансамлбю ся поділяли такы майстры, як Меланія Нємцова, Владімір Лібовіцькый, Рудолф Шулак, Ґабріел Куцко а сценічно і кройово Єва Бісс-Капішовська. Успіхы ансамблю были такы великы, же тот каждый рік выпустив нову премієру а тым собі находжав фурт вецей своїх глядачів - навщівників. ПУЛЬС зачав быти популарным і за границями выходного Словеньска. Його популаріта уж в першых роках го завела до Карловых

▲ *Довгорічна солістка ПУЛЬС–у Марька Мачошкова.*

Варів, Стражніці, Брна і так собі зачав робити мено у цілій Чеськословеньскій републіці. Такым способом уж недалеко было і до заграничных заяздів. Першый ся одбыв у 1964 р. на Закарпатю. А о два рокы на то у 1966 р. отворяють ся браны ПУЛЬСу до западной Европы - наперед до Франції, потім до Німецька, Голандьска, Анґлицька, Таліяньска і дальшых. Але было то і Булгарьско, Польско, а главні Югославія, де вецей раз ПУЛЬС выступав і на фестівалі Червена ружа У Руськім Керестурі. За тоты рокы ансамбель умелецькі выріс і здобыв собі таку популяріту, же у 1972 р. іде на велике умелецьке турне до Канады і Америкы а то на цілы три місяці. Быв то єден із найвекшых успіхів в екзістенції ансамблю.

Але ПУЛЬС собі повнив своє посланя главні дома, меджі своїма людми. Не было Свидницького, Камюньского або Лабірьского фестівалу, жебы там ПУЛЬС не выступив. Його ґрупы і ґрупкы выступали і на тых найменшых селах в нашім реґіоні. Каждый рік нова премієра, проґрамы

▲ *Пульсаци на єдній зо своїх премєр.*

меншого характеру, выховны концерты про дітей на школах – тото было главне посланя ПУЛЬСу.

І теперь ПУЛЬС, і кедь у меншім зложіню і подля своїх можностей, повнить собі своє посланя і надале, хоць не у такій формі, як даколи. Также на 50. років успішной умелецькой роботы може колектів быти сміло гордый і парадні ославити.

Треба лем вірити, же обидва нашы умелецькы колективы під єднов інштітуціов – Театром Александра Духновіча выужыє свій юбілей так, же нам приготовить інтересный проґрам, із котрого будеме мати приємны умелецькы зажыткы.

-аг-

Дорогы чітателі!

Русиньска оброда на Словеньску і редакція Інфо РУСИН уж в октобрі м. р. року зорґанізовала Клубовый вечур із бывшыма і теперішніма членами і остатніма робітниками Театру Александра Духновіча, котра была такым першым кроком до споминаных юбілеїв обидвох колективів театру. Тов інформатівнов статьов о Театрі Александра Духновіча бы сьме хотіли отворити таку споминкову діскусію або анкету о бывшім УНТ і ПУЛЬСІ. Хотіли бы сьме вызвати бывшых і теперішніх членів і робітників театру, як они споминають на минувше, але і як позерають на сучасну екзістенцію колективів ТАД. Рады Вашы письма надрукуєме і уж теперь ся на них тішыме.

Редакція

▲ *Члены ТАД – Осиф Ткач (горі), зліва доправа: Василь Русиняк, Любо Миндош і Женя Либезнюк.*

Европскый фестівал народных ремесел в Кежмарку

Три дні в уліцях історічного центра Кежмарку ожыв дух минулости і під градбами были розложены станкы, де указовали свої майстровства ремесельници – нашы, з Польска, Україны, Мадярьска і Чеська. То быв 15. річник Меджінародного фестівалу Европского народного ремесла (8. – 10. юла 2005). Перед очами людей (за три дні ту было десь 50 тісяч людей) представили ся ткачі, ковалі, златници, склярі, дрітарі, ручна выроба скоры, мыдла папіря, корыт, ножыків, дзвонків, музічных інштрументів – гуслі, пищалкы... Представило ся ту до 200 ремесельників. Богатый быв і культурный проґрам: выступили в нім ФҐ з Польска, Руська, Ґрецька, Лотышска, Чеська, Серьбска і Чорной Горы, але і домашні колективы, як Маґурак з Кежмарку. Із красныма русиньскыма співами выступили сестры Угляровы за гармонікового допроводу Іґора Креты. У 4 выступах заспівали 12 русиньскых народных співанок. Успіх мали величезный і віриме, же так буде і на другый рік, бо нашы співачкы уж традічно на ремеслах выступують на каждім річнику. Молоды люде могли видіти і чути: Мілійоновый танець – Штева Хлеба, із Супер стар Петра Кончека, Міра Яроша і Петру Гуменяньску. Ремесельників і гостів привитав торговный рыхтарь – герець Марош Крамар з Братіславы.

Ю. Х.

Pohľadnica z minulosti

Prešovské Štehrovo kníhkupectvo a nakladateľstvo vydalo v roku 1929 povinnú školskú učebnicu pre 4. a 5. ročník ľudových škôl. Jej vydanie povolilo Ministerstvo školstva ČSR. Vlastiveda mala 166 strán textu a množstvo ručne kreslených obrázkov. Osobitnú stať tvorí učebná látka o Podkarpatskej Rusi. Vráťme sa o 76 rokov dozadu. Prečítajme si učivo tých žiakov, ktorí už ani nie sú medzi živými. Strana 149 až 150.

Podkarpatská Rus

„Hranica medzi Slovenskom a Podkarpatskou Rusou vedie popri rieke Uh. Od severu susedí s ňou Poľsko, od juhu Rumunsko a Maďarsko. Je

▲ *Socha rusínskeho buditeľa A. Duchnoviča v Chuste.*

to vrchovitá krajina. Tiahnú sa cez ňu Karpaty Poloninské. Na ich temenách sú veľké poľany, kde si ľud dochováva hodne dobytka. Pohorie sa skláňa na juh do údolia Tisy. Najvyšší končiar je Hoverla, vyše 2000 m. Vyčnieva na východe. Vo vnútrozemí vyčnieva Makovica a Bužora. Juhozápadná časť je úrodná rovina. Urodí sa hodne obilia, kukurice a hrozna. Ostatá časť zeme je neúrodná. Sú tam ohromné lesy a poľany. Dochováva sa mnoho oviec. Podkarpatská Rus má i nerastné bohatstvo, ale nevyužité. Iba soľ sa doluje. V lesoch žije medveď a vlk. V Karpatoch je drsné, daždivé podnebie, na nížine bývajú horúce letá. Do hlavnej rieky Tisy vlievajú sa Terešva, Terebija, Rika a Boršava. Latorica a Uh vlievajú sa do Laborca. Žijú tam Rusi, národ je chudobný, málo vzdelaný. Na východe sú Huculi, ktorí majú pekne vyšívané kroje. Na dedinách sú domy takmer všetky z dreva, i pekné chrámy. Medzi Rusmi je mnoho Židov a v najúrodnejšom kraji Maďari. Rusi sú gréckokatolíci a pravoslávni. Píšu písmom zvaným cyrilika. Vídať ich aj na Slovensku pracovať v horách. Hlavné mesto je Užhorod (20.000), tam je krajinský súd a sídlo gubernátora krajiny. Nad mestom je starý hrad. Na severe je Užok. Tam sú petrolejové pramene. Z Užhorodu cez Čop prídeme do Mukačeva, na vysokej skale je starý hrad. Úrodným krajom prídeme do Berehova a do Sevljuše. Na ich okolí rodí sa veľa hrozna. Cez Hust do Akny Solotviny (bane na soľ). Posledným mestom je Jasina (drevársky priemysel). Celá Podkarpatská Rus zaujíma priestor 12 tisíc km2 a obyvateľstva má 600 000. Má samosprávu. To znamená, že niektoré veci svojej krajiny si sama spravuje.“

Na záver učebnica ukladá žiakovi domácu úlohu. Má nakresliť hranice Podkarpatskej Rusi, tak ako je to na mape v období Československej republiky.

Moji priatelia z Chustskej okresnej redakcie, ktorých viedol Michal Huk, sa nad textami iba milo usmievajú. Povedali, že na Podkarpatskej Rusi bola kedysi veľká bieda. Ale ľudia boli nielen skromní, ale aj dobrí, otvorení a dobro-

▲ *Huculské výšivky na kríži v Jasyni.*

žičliví. Mnohých však bieda a hlad vyhnala do Ameriky. Vnuci ale prichádzajú na miesta svojich dedov a babičiek. Dnes je tam život celkom iný. Národ zostal zhovorčivý, úprimný a čo je hlavné spevavý a verný Isusu Christu.

Mgr. Eleonóra Minďášová, učiteľka
Emil Minďáš, publicista

Цінный документ о выуці материньского языка в Реґетовці

В тых днях сьме обявили цінный документ з 1932 р., якый є доказом того, же люде на нашых русиньскых селах проявляли великый інтерес о выуку материньского языка на школах. Документ свідчіть о тім, же русиньскы села ся намагали, жебы люде свою культуру і традіції обогачовали зналостями материньского языка, бо уж тогды знали, же без познаня свойой історії, культуры, материньского языка і фолклорных традіцій не може екзістовати народ, ці народностна меншына. Тот документ най буде іншпіраційов про школы, сельскы уряды як зряджователів школ, але главні про діректорів і учітелів, котры суть тыма найкомпетентнішыма шырителями русиньской наукы, як і Міністерство школства СР, котре вытворило а вытварять условія. Праві теперь, коли ся готує новый школьскый рік 2005/2006, школы, де ся учіть, але і де ся ші не учіть русиньскый язык, бы ся мали розростати а веджіня школ бы мало выужывати Наряджіня влады СР з 8. януара 2004 (Зб. законів 2. часть в тім, же норматів на школяря, де є выука материньского языка в школі, ся звышує на 8%). Каждый діректор школы конкретнішы інформації може достати на Методічнім центрі в Пряшові.

Іван Бандуріч, член Рады влады про народности при МК СР

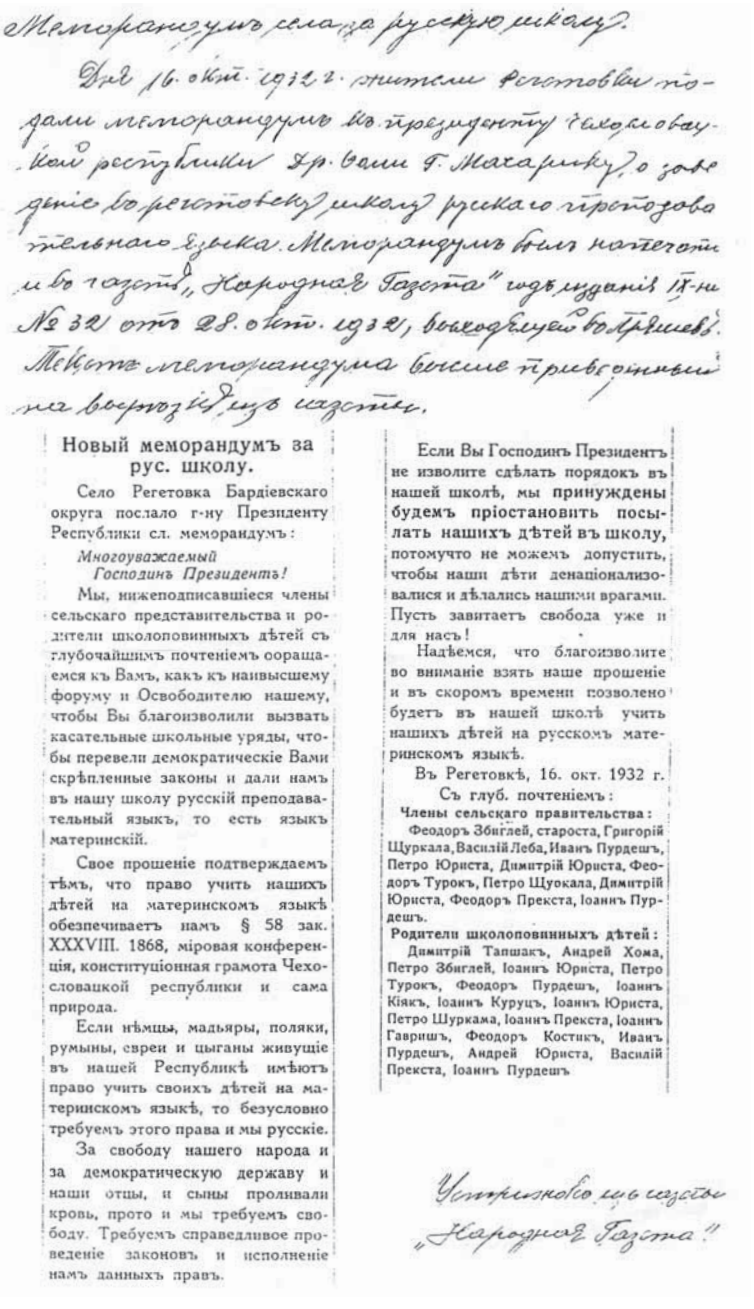

Меморандумъ села за русскую школу.

Дня 16. окт. 1932 г. жители Регетовки подали меморандумъ къ президенту Чехословацкой республики Др. Вами Г. Махарику, о заведеніе въ регетовскую школу русскаго преподавательнаго языка. Меморандумъ былъ напечатанъ въ газетѣ „Народная Газета" годъ изданія IX-ый № 32 отъ 28. окт. 1932, выходящей въ Пряшевѣ. Текстъ меморандума высше приведенный на вырѣзкѣ изъ газеты.

Новый меморандумъ за рус. школу.

Село Регетовка Бардіевскаго округа послало г-ну Президенту Республики сл. меморандумъ:

Многоуважаемый Господинъ Президентъ!

Мы, нижеподписавшіеся члены сельскаго представительства и родители школоповинныхъ дѣтей съ глубочайшимъ почтеніемъ ооращаемся къ Вамъ, какъ къ наивысшему форуму и Освободителю нашему, чтобы Вы благоизволили вызвать касательные школьные уряды, чтобы перевели демократическіе Вами скрѣпленные законы и дали намъ въ нашу школу русскій преподавательный языкъ, то есть языкъ материнскій.

Свое прошеніе подтверждаемъ тѣмъ, что право учить нашихъ дѣтей на материнскомъ языкѣ обезпечиваетъ намъ § 58 зак. XXXVIII. 1868, міровая конференція, конституціонная грамота Чехословацкой республики и сама природа.

Если нѣмцы, мадьяры, поляки, румыны, евреи и цыганы живущіе въ нашей Республикѣ имѣютъ право учить своихъ дѣтей на материнскомъ языкѣ, то безусловно требуемъ этого права и мы русскіе.

За свободу нашего народа и за демократическую державу и наши отцы, и сыны проливали кровь, прото и мы требуемъ свободу. Требуемъ справедливое проведеніе законовъ и исполненіе намъ данныхъ правъ.

Если Вы Господинъ Президентъ не изволите сдѣлать порядокъ въ нашей школѣ, мы **принуждены будемъ пріостановить посылать нашихъ дѣтей въ школу,** потомучто не можемъ допустить, чтобы наши дѣти денаціонализовалися и дѣлались нашими врагами. Пусть завитаетъ свобода уже и для насъ!

Надѣемся, что благоизволите во вниманіе взять наше прошеніе и въ скоромъ времени позволено будетъ въ нашей школѣ учить нашихъ дѣтей на русскомъ материнскомъ языкѣ.

Въ Регетовкѣ, 16. окт. 1932 г.

Съ глуб. почтеніемъ:

Члены сельскаго правительства:

Феодоръ Збиглей, староста, Григорій Щуркала, Василій Леба, Иванъ Пурдешъ, Петро Юриста, Димитрій Юриста, Феодоръ Турокъ, Петро Щуокала, Димитрій Юриста, Феодоръ Прекста, Іоаннъ Пурдешъ.

Родители школоповинныхъ дѣтей:

Димитрій Тапшакъ, Андрей Хома, Петро Збиглей, Іоаннъ Юриста, Петро Турокъ, Феодоръ Пурдешъ, Іоаннъ Кіякъ, Іоаннъ Куруцъ, Іоаннъ Юриста, Петро Шуркама, Іоаннъ Прекста, Іоаннъ Гавришъ, Феодоръ Костикъ, Иванъ Пурдешъ, Андрей Юриста, Василій Прекста, Іоаннъ Пурдешъ

Устрижено изъ газеты „Народная Газета".

Біловежа 650–річна

OBEC
BELOVEŽA

З минулости

На северовыход од Бардійова, у Низких Бескидах, в долині потока вліваючого ся до Топлі, ся находить село Біловежа. Взник села спадать правдіподобно до першой половины 14. ст. Заложыли го усадлиці, котры мали закупне рольницьке право. Першый писомный документ о селі походить з 1335 р. То значіть, же того року собі припоминаме 650 років екзістенції Біловежы. Село належало панству Маковиця і од самого зачатку то было русиньске село. Назва села істо походить од білой турні на нашій ґрекокатолицькій церькви, котра є выбудована в бароково– класіцькім штілі в 1778 р. Є присвячена св. Михаїлу. Церьков притягує свойов інтереснов архітектуров, є пятьтурньова, што є в нашім реґіоні раріта.

Біловежа належыть меджі старшы села в нашім реґіоні. Все то было в середньому векше село. Аж кінцьом 15. і зачатком 16. ст., коли польскы войска село дость спустошыли, ся кількость жытелів зменшыла. Але потім ся зачало змагати а днесь в Біловежі рахуєме скоро 300 хыж, в котрых жыє коло 800 жытелів.

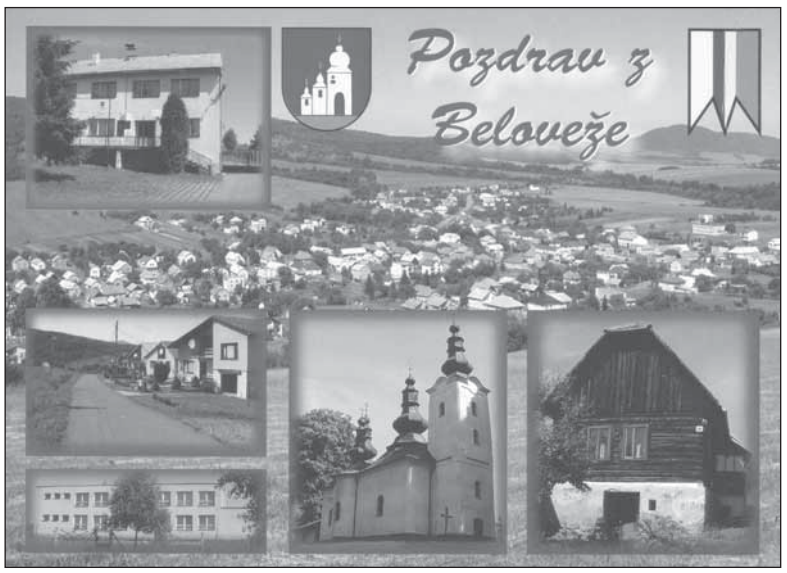

▲ *Село Біловежа на картці.*

Русиньскы будителі в Біловежі

Світлов історійов Біловежы є факт, же в 19. ст. в Біловежі пережывали русиньскы будителі Александер Духновіч (1834–1838) і Александер Павловіч (1851–1864). Они, окрем душпастырьской роботы помогли людям, а главні дітям хосеннов педаґоґічнов науков, розвою господарьства в селі і т. д. Богата і плодна была в тім часі і їх літературна творчость. Спомяньме холем етноґрафічну роботу А. Духновіча (збірник під назвом Privitatae cogitationes а може і роботу О народах Крайнянскых) або Павловічовы поезії Уч ся, моє дітя, Пісня дяка, Я сын Бескидів, Думкы маковицькых красавиць, Я в карпатском краю, руську мамку маю і іншы. Окремо ся цінить поема Став бідного селянина, котру нашли при оправі стріхы нашой церькви. Утримали ся і рукописны зборникы – Песник сочиненый А. Павловичом, беловежскым панотцом в пользу любимых школьских учеников в Беловеже 1858 года. Говорить ся, же знаму баладу Коли муровали білу Маковицю А. Павловіч записав од жытелькы Церуловой в Біловежі.

▲ *Біловежскы пензісты на єдній зо своїх добрых стріч.*

Треба повісти, же будителі были в каждоденнім контакті з нашыма людми, взаємно собі помагали у вшыткых областях тогдышнього жывота. Зато жытелі Біловежы суть правом горды на тых великанів, котры кус свого плодного жывота пережыли в нашім селі.

Ремесла в Біловежі

Біловежа і єй околиця є знама і своїма ремеслами – кошыкарством, выробов вшелиякых деревяных предметів, але і подомовым обходництвом уж у 18. і 19. ст. Обходовали нелем з деревяныма выробками, але і полотном, кошыками. А то нелем дома, але і за границями – в Польску, Руську, Німецьку, Шведьску, Ґрецьку і инде. Тота традіція трималa аж до 20 ст., правда, уж в меншім розмірі. Іщі і днесь ся найдуть такы жытелі, котры ся тым ремеслом заподівають.

Біловежа ся взмагать, шырить культуру і шпорт

По 2. Світовій войні ся Біловежа зачала будовати, послужыла главні індівідуална, але і сельска выставба. Маме заведженый водовод, село є сплінофіковане, докінчує ся дом смутку, започата є каналізація. Заслугу на тім вшыткім мають робітны Біловежане, бывшы і теперішні посланці Сельского уряду. З нагоды юбілею села, бы єм хотів з того місця подяковати і спомянути Осифа Дутка, Андрія Ратицу, Михала Удича, Петра Вашенка, Осифа Мізіка, Юрка Сториньского, Осифа Олеарчіна, Петра Удича і теперішню старостку Еву Побожілову.

Біловежа і днесь жыє богатым культурным і шпортовым жывотом. Каждорічны фестівалы, де не хыбить домашня Біловежанка а в послідніх роках амбіціознай і успішный молодежный колектів Рачканя, котра репрезентує село і за границями Словеньска (шефков є Люба Сорокова, котрій з умелецького боку помагають манжеле Кыйовскы). Зо шпорту спомяну фотбал, котрый грачі гнедь в першій сезоні (2003/2004) выграли 2. класу окресных майстровств і поступили до першой. Быв то про нас історіцькый скок і великый успіх. До окресных конкурзів ся придали і столны теністы. Дарить ся в Біловежі і турізму – знамый є каждорічный выступ у першу майову неділю на горы ку Бутарьовій каплічці. Кедь є красный час, мож з того місця довидіти нелем до недалекого Бардійова, але аж до Высокых Татер.

▲ *Єдна з турістіцькых акцій, котры орґанізує Біловежа.*

Сельскый уряд в Біловежі не забывать на забаву про своїх людей, зато каждый рік орґанізує балы, інтересны посиджіня з пензістами, передрождественны стрічі при колядках за помочі споминаной Рачкані і іншы акції.

Прекрасна природа Біловежы, чістый люфт є ідеалнов оазов на оддых, котрый мож споїти зо збераньом лісного богатсва – плодів, грибів, лічівых рослин і т. д.

Поздравуєме юбілейну Біловежу, а на ославах 650–ой річніці, котры будуть 11. септембра т. р., рады привитаме в Біловежі нелем вшыткых своїх родаків, краянів, але каждого, хто у тот святочный день приде до нашого села.

Андрій Ратица, Біловежа,
Фото архів автора

Príjemná trasa, dobrý zážitok

V obci Kečkovce stalo sa už dobrou tradíciou organizovať každoročne v prvú nedeľu v mesiaci júl turistický pochod po stopách karpatsko-dukelských bojov v 2. svetovej vojne naľavo od Dukly, v pohorí Filipovského sedla. Obecný úrad a Občianske združenie (OZ) PRIPIR v Kečkovciach venovali patričnú úctu aj 60. výročiu Karpatsko-duklianskej operácie tým, že v Kultúrnom dome usporiadali výstavu zvyškov výstroja a výzbroja z 1. a 2. svetovej vojny z rokov 1914 a 1944-45 nájdených v obci a jej okolí. Obe vojny si vyžiadali nemalé obete na životoch a spustošenie našich dedín na oboch stranách slovensko-poľskej hranice v Beskydskom pohorí. Pozorný turista tu môže aj dnes nájsť v hojnom počte jamy – bývalé spojovacie zákopy a zákopy pre strelcov, sem-tam sa dajú nájsť aj zvyšky munície.

Každý rok si organizátori turistických akcií kladú otázku, aké bude počasie v deň pochodu. Bude pekne, bude pršať? V tomto roku počasie turistom prialo. 3. júla o 8:00 hod. zišlo sa pri Kultúrnom dome v Kečkovciach okolo 50 milovníkov pešej turistiky, odkiaľ ich cesta viedla na 5-hodinovú pešiu túru nad obec Vápeník a Filipovský vrch k hrobu neznámeho vojaka Červenej armády. Hrob bol pred úplným zánikom v poslednej chvíli obnovou zachránený. Pri hrobe si účastníci postáli, položili naň kytice kvetov a minútou ticha si pripomenuli aj skorý odchod syna prof. Juraja Baču a nášho dobrého aktívneho člena a sponzora Aľošu Baču spomedzi nás, živých. Iba pár desiatok metrov od hrobu turisti mali možnosť vidieť OZ PRIPIR-om rozostavaný pamätník padlým v 1. a 2. svetovej vojne v tomto a priľahlom pohorí. Ďalšia trasa viedla po slovensko-poľskej hranici k trom zbojníckym studničkám, z ktorých sa dá napiť čistej vody. Okolie studničiek upravili a vyčistili a chodník na slovensko-poľskú hranicu vykosili Ján Vyravec a členovia poľovníckeho združenia Kalinec v Kečkovciach. Od studničiek viedla cesta už len dole svahom do táboriska v katastri Kuchtovce, kde na turistov po 5-hodinovej ceste čakal teplý a chutný guľáš. O tom, že turistická trasa je zvládnuteľná pre každú vekovú skupinu, svedčí fakt, že ju hravo zvládol pred dvoma rokmi 90-ročný pán Andrej Kriško z Vyšného Orlíka a tohto roku 6-ročné dievča Zuzanka Terazová a 7-ročný Marek Dančo z Kečkoviec.

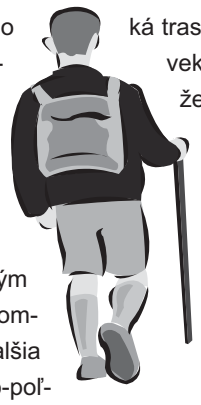

Zo strany turistov aj turistikou zainteresovaných obyvateľov Kečkoviec a okolitých obcí bola požiadavka, aby OZ PRIPIR zmenilo deň pochodu z nedele na sobotu, čím by sa vyhovelo väčšiemu počtu záujemcov. OZ PRIPIR-u v Kečkovciach nič nebráni, aby nevyšlo občanom o to žiadajúcim v ústrety, s čím súhlasili i tohtoroční účastníci pochodu. Veď naším cieľom je to, aby sa ľudia mohli spoločne stretávať, posedieť si, porozprávať sa a aspoň raz do roka prejsť na vlastných nohách veľký kus krásnej lesnej prírody.

Naše turistické poďakovanie patrí obecnému zastupiteľstvu v Kečkovciach a starostovi M. Feňovi za sponzorstvo a aktívnu činnosť, výboru PRIPIRu, Regionálnej rozvojovej agentúre Svidník a Ing. Mironovi Mikitovi, prof. Jurajovi Bačovi, jeho synovi Doc. Ivanovi Bačovi a kuchárom pri varení guľášu.

Tešíme sa a zároveň vás pozývame na jubilejný 5. ročník v roku 2006!

J. Feňo, Kečkovce

▲ *Здружіня інтелітенції Русиньів Словеньска зорганізовало дальшу бісіду з циклу Стрічі в галерії МІРО в Братіславі. Братіславскы Русины меджі собов привитали успішну співачку Сімонку Качмарову і єй отця Владіслава Качмаря. Пан Качмар при стрічі, окрем іншого, подяковав Русиньскій оброді, главні єй председкыні А. Кузмяковій зато, же його дівочка Сімонка мала можность выступати на культурных акціях РО, і так презентовати свій співацькый талент.*

Svoju nedávnu návštevu Prahy som využil aj na prehliadku výstavy detských prác rusínskych detí v Kultúrnom dome ZAHRADA.

Musím upresniť text na plagáte, keďže na výstave sú práce zo Slovenska a z terajšej Zakarpatskej oblasti Ukrajiny, konkrétne z Užhorodu. Zo Slovenska som videl vystavené práce zo Základnej umeleckej školy v Prešove, ZŠ Kúpeľná a MŠ na Sládkovičovej v Prešove a Základných škôl z Havaja, Šarišského Štiavnika a Medzilaboriec.

Fedor Vico

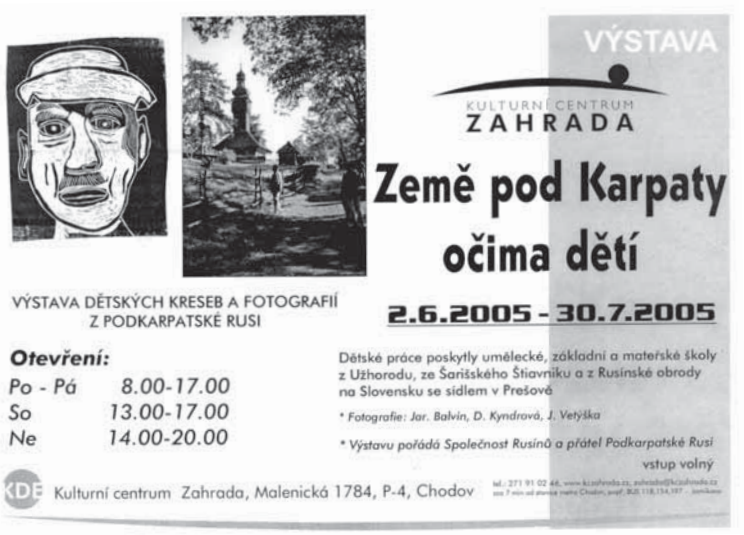

Тримайте ся свого, діти

Трим ся, сыну, на тім світі
Вітцівского дому
І не дай ся одгварити,
Звести ся никому.

Лем памятай, дівче, добрі
На мамины рады:
„Не забудь на своє гніздо,
Не допусть ся зрады.“

Памятайте твердо, діти,
З якого сьте роду –
Легко буде посмотріти
Вам до оч народу.

Пословіці і приказкы

Зрадиш отця, маму – сам сі копаш яму.

Добрі по світі літати, але гніздо дома мати.

Хто вітцівске в чести має, на своє не забыває.

Як ся птах научіть за мала співати, то свого голосу не буде міняти.

Русиньска натура твердіша од мура.
Отче гніздо ласков выстелене

Памятайте добрі, діти,
На тоты порогы,
Де ходили в зимі, в літі
Вашы босы ногы.

Жебы сьте запамятали
Капурку на плоті,
Де сьте маму вызерали
Вечур по роботі,

На студенькы зимну воду,
На старе ведерце,
На нянькову загороду,
Де співало серце.

І на хліб на отчім столі,
Порточком прикрытый,
Каждый з нас го мав доволі –
Все сьме были сыты.

Най вам згадка про дітинство
Вшыток жаль розжене –
Тепле, миле отче гніздо,
Ласков выстелене.

Наймилішы вітцівска порогы.
Найласкавіше материньске „Збогом“.
Родичовске „Витай“ слызами скроплене
Розлучіня не раз оплакане.

Русиньскы поговоркы

Кедь єм небогачка, но чесна Русначка.
Ку чуджому ня не притягнеш, а од свого ані паров волів не одтягнеш.
Я богатство в серці мам, вшытко родне не зраджам

Загадкы

Хто быв вірным сыном
Карпатьскым Русином?
Русин быв му отець, мати,
Русином і його звати?
(А. Духновіч)

Вельо він языків знав, але свій не забывав,
Вельо світа походив – не зрадив він отчій дім.
У Чертіжнім спочіває – Русином ся называє.
Хто?
(А. Добряньскый)

Русином лабірьскым быв
Ту „Єдноту“ заложыв,
У Лабірці спочіває,
Улиця му мено має,
Народ його споминає –
Як же ся він называє?
(М. Вацлавськый)

Його мено місто має,
Князьом ся він величає.
Його мати в Закарпаті,
А мы сьме му - сестры, братя.
Любо про нього співати –
Як же його называти?
(Князь Лаборець)

... Та лем тоты мена штири
Раз за час спомняньме,
Жебы і мы не забыли,
Де коріня маме...
... Бо яке коріня, таке і насіня,
А таке выросне ціле покоління...

Вызнаня авторкы

... Моє серце патрить дітьом. Дала єм го уж як молода учітелька своїм школярям в Габурі, де єм учіла 20 років. Тоты рокы были найплоднішыма роками мого жывота в педаґоґічній роботі за 35 років. Не можу і теперь уж на заслуженім одпочінку забыти на своїх златых Габурчанів – способных до учіня, декламованя, співаня, танцьованя і граня, і театру. Стіны вшыткых ходб были завішаны вашыма діпломами. Де сьте пішли выступати, все сьте были першыма. Знали про вас не лем у Лабірці, Гуменнім, але і у Пряшові, Братіславі, Нітрі, в Празі на Градчанох. Вашы культурны выступы не хыбовали на жаднім фестівалі. Просто, Габура співала, грала, танцьовала, шырила культуру свойого валалу. Сядыль выгравала, сядыль славу мала – Так єм сі вас, діти, я запамятала.

А діти той школы не забыли на свій валал і по роках. Розышли ся по цілім нашім штаті, де їх повели їх жывотны стежкы, але доднесь памятають, чому їх учіла школа, што їм прищіпльовала.

Вдяка вам, же не забывате на прекрасны звыкы і обряды Габуры. Споминате молодшому поколіню, хто были вашы родичі, діды і праді-ды. То є богатство не писане, не матеріалне, але моралне. Уроду з того нелегкого подниканя чути сядыль, де через етер чути наше русиньске слово, в каждій родині, де є в чести русиньска преса. А праві тото вшытко, милы мої діти, жытелі Габуры, ня осповило по 13 роках мого неписаня, але доброго слідованя і слуханя нашых русиньскых релацій.

... Не можу не спомянути мою школярьку, котра пішла моїма учітельскыма кроками. Вдяка ній, школка, де учіла, де была діректорков, была репрезентатівнов, шырила культуру і слово Меджілаборець. Велику заслугу на тім мать праві она, моя улюблена Габурчанка – Емілія Ґубова (Корбова). При тім єй помагать і єй муж Осиф, родак з Няґова. Они обоє свій вольный час присвячують не мало років шыріню русиньской культуры. Моя тепла згадка патрить і дальшым моїм школярькам: Анні Рогачовій (Лыцьковій), Марії Сушковій (Ґайдошовій), Гелені Гочовій (Беньковій), Марії Завацькій (Чернеґовій), Марії Онуфряковій (Прокопчаковій), Анні Юречковій (Онуфряковій), але і свому бывшому школярьови Николаю Ющікови, старостови села і посланцьови НР СР, за підпору того невеликого колектіву і поміч їм, як моралну, так і фінанчну.

Їх робота не є заплачена, не все є людми належні оцінена. В днешнім світі, де культуру нагороджать телевізія і іншы медія, нелегко є такым колектівам, як Габурчанка. Але їх робота – то велике богатство, ціна котрого є лем подяка і слова узнаня. А мій вклад до їх творчости буде поміч власным словом: стишком, пасьмом, сценков, співанков. Наконець мого вызнаня, жычу вам вшыткым:

І надалі грайте, танцюйте, співайте
Вшыткых Габурчанів серця звеселяйте.

Як же вас забыти
і не спомянути –
Такых златых діти
Не є в цілім світі.

РНДр. Меланіа Германова

МОЇ ЖАЛІ

До погариків
в Геркулесі
сміх наливають
комусь злість
А мені вчера
до жовтого пива
дівка біла
під білу шапку піны
сивого жалю наляла
Жаль мені быв
білых пташенят
што крыльцями трепотіли
під білов блюзочков її
ґомбічкы
як слызы на землю впали
птешенята
я в долонях зогрів

Долоні – глядило
на них видно дітства сміх
рокы паробоцькы
крыла – літати хотіли
як за старым коньом
кривы борозды
Долоні
згаснуты факлі
єдна іскерка пече
може вітрик задує
і як в снах
буде горіти
ласкы дах

Дай руку мені
заведу тя на міста
де села стояли
і церьковці святы
на гору Ґаздорань
бо лем з ньой чути
як плаче потічок
Гаврань
Памятай
студеный потік
і кілько в нім
жалю

нарікань
Послухай
над нами літають
сонаты гусльовы
солодкы як вино
Згасне день
стратять ся тіні
до рана ту будеме
із свойов винов
напю ся воды
той співанкы з Бескида
мелодії жалів квіток
пером позберам

Наше тихо
псы розбрехали
в глубокій тмі
Звізды іщі не задрімали
На стіні ікона
слыза в оці коле
як вінець терньовый
Походь босо моїм сном
гріхів не бою ся
Єдну капку поту
выпю рано
і фарбов черешень
любов намалюю

Моя душа
стара кобіця
до ньой
затяты топоры
Хочу ходити
в полю
попід тополі
по зеленій траві
хоць на колінах

Не хочу видіти
свою погужвану тварь
зморщене чело
як гармонію
Верну ся до свого гнізда
то лем ріка не вертать ся
од моря

На чістім небі
пречісты звізды
і місяць златый
бродить по прегради
Крик пташок затих
лем вітор смуток квіток
завзято
як полову
розносить по полю
Рано встану,

Покы дыхам
і память мі служыть
тряслява рука
утримать плуг
мої чапігы
До борозд-рядків
буквы засаджу
зернята прадідів

Є такый край
де поєты слова збирають
як грибы
Малярі толочать квіткы
на полотна
Різбарі долотом
гладять свої мадоны
Є такый край
де часом зайду
поплакати і я

Пішником
далеко за село
за руку
дівча веду
В поломінях осіннього листя
зберам орішкы
на долонь кладу зернята
В розкошах дня
мы заблудили
Крик гавранів на бучку
нас збудив

Бурьо
Чом так дико буряш
як вовк зубами рвеш
і тішыш ся
близкавіцям
громом
як парадниця обїмана в танцю
Бурьо
Зажень хмары десь за море
як овечкы югас
В заболоченых боканчах
не хочу на порозі стояти
Люблю літо без сорочкы
сліды в росі босых ніг
Люблю в літі
в сіні спати
цілу ніч
Мені смутно
за белавым небом
коноплянов плахтов
над Стружніцьов
До моїх рядків
стікають слова жалів
і кусають жалом

Мою радість
на муку змололи
жалі думкы місять
як мати тісто на хліб
в душі горить
як звязка скіп
Люблю зиму
в снігу на морозі стояти
в яри під планков
сісти на лавку
там не видно мою сивину
Люблю літо
час доджаный
нихто не збачіть
што я плачу

Кыбы ся час
лем на час вернув
Згадкы як гады
звивають ся на сонцю
І я ся поскручам
як їжак
до клубяти
під старов планков
позберам свої ябка
на лавочці
послухам співанку колыскы
Вночі
нянькову піпку запалю
в дымі не видно зарошены очі
Не плачу
лем жаль мені
з гнізда
выпало пташеня

Юрко Харитун

www.rusyn.sk

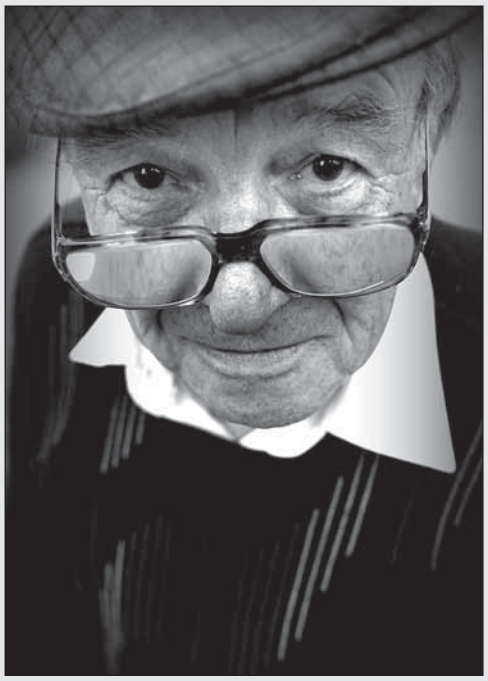

Dobré zdravie nad zlato

Len čo prekročíme určitý vek, žiadna iná téma nie je takým častým námetom debát pri stretnutiach so známymi, ako práve zdravie a choroby. V súčasnosti, keď sa minister zdravotníctva pokúša o radikálnu reformu, rezonuje téma zdravia ešte o to viac. Redakcia INFORUSÍN by chcela na túto situáciu zareagovať. Pripravila novú rubriku, ktorá sa bude objavovať pod názvom Dobré zdravie nad zlato. V rubrike sa pokúsi priniesť čitateľom rady a odpovede, týkajúce sa zdravotných tém. Ak sa teda chcete dozvedieť nové informácie o zdraví a problémoch okolo neho, posielajte nám svoje otázky do redakcie na známu adresu (je na poslednej strane novín). Reagovať na ne bude lekár MUDr. Boris Šteňo, PhD., ortopéd, ktorý pracuje na II. ortopedickej klinike v Bratislave. MUDr. Šteňo má 36 rokov, pochádza z rusínskej rodiny (jeho rodičia sú z Klenovej v Sninskom okrese), s rusínskymi pacientmi komunikuje po rusínsky. Odpovedať čitateľom INFORUSÍNa sa podujal s veľkou ochotou. Keďže je však zameraný na ortopédiu, jeho rady a odpovede sa budú týkať predovšetkým chorôb a porúch pohybového aparátu. Prosíme čitateľov, aby to pri svojich otázkach brali do úvahy.

Redakcia

Фестівальна співанка

Співаночкы співам кажду годиночку,
Нима розвеселям нашу родиночку.

Ньов серце потішу Лабірьской долины,
Стропківской, Свидницькой, родаків зо Снины,

Стащіна, Вранова, Кошыць і Пряшова,
Зо Старой Любовні та і Бардійова.

З цілого Словеньска та і чуджіх штатів
Юлова співанка буде звеселяти.

Співаночку тоту звила єм до вінця
А ньов привитала–м фестіваль Лабірця!

Учме і діти жывотный простор хранити

5. юн быв дньом жывотного простредя. Припоминать вшыткым нам, якым мать быти, який вызнам мать про наше здравя. А мы його охрані мусиме учіти своїх дітей, внучат. Дома - родиче, стары родиче. У школі - учітелі. Вельо зла можуть наробити діти тоґды, кедь не єхто ся о них постарати, найвеце в часі вакацій, кедь діти мають векшу вольность.

Праві на такы моменты школярів памятам, як бывша учітелька і давам їм добру раду і насторогу не формов приказу і моралізованя, што діти не люблять, але веселов формов Слова хочу їх осповити, як вшытко в природі любити і як природу хранити. Кедь тото осповить і їх родичів, то двоїтый вклад до той охраны, а праві о тото нам, дорослым і старым іде.

... Природа желать дітьом...

Желам літу літні шаты,
Теплы смілы цілі,
А вам, діти - дітищата,
Красны вакації:
Од учіня одпочіти,
На школу забыти,
На сонці ся опалити,
Без старости жыти.
Літній табор у природі,
Добрых камаратів
Зос удічков коло воды,
Прожывати без негоды.
- Гало, гало, діти, гало!
У природі ся озвало:
- На буку є ознамліня,
То про ваше потішіня.
Потім вшыткы до єдного
Над ним подумайте,
І природу про каждого
Вічно сохраняйте.
Траву, стромы і звірята,
Учте ся спознати,
Бо вшытко в нашій природі
Треба радо мати.
- Выбияну, фотбал грайте,
О звірята ся старайте,
Лісных плодів назберайте,
У природі повандруйте.
Побавте ся, поспівайте –
Вакації ужывайте!
Але єдно памятайте:
- Не ничте і не рубайте.
Смітя до лук не шмаряйте
І огньом ня не пальте.
Будьте хранцями природы,
Што Створитель дав народу.
Подякує ся вам тоґды
Дальше покоління,
без природы, як без Бога
Не буде створіня.

Меланія Германова, Меджілабірці

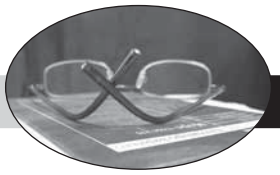

Гляданя приятеля

Як добрі мати приятелів, є за кым зайти по прязне слово в часі душевного осамочіня, кедь ся жадать з дакым побісідовати, з такым, што ті у вшыткім розумить.

Чітам письма доктора **Івана Денеша** із Чеських Копіст коло Літомєржіць, якы адресовав **Іветі Космановій-Самсоновій** і є мі добрі, не чую ся аж таков великов русиньсков сиротов, бо знам, же мам у далекім світі приятеля, який тримe в чести наш руснацькый народ і носить го так глубоко в сердцю, як і я сам.

Письма Іветі Космановій-Самсоновій, котра мі їх ласкаво послала на публікованя, уж мають выше двадцять років і многы із высловленых боянь їх автора ся, хвала Богу, не сповнили, але было таке. Словеньска влада в каждый час, не лем за соціалізму, радо робила із Русинами експеріменты блудного характеру. Зострашены просты русиньскы люди зажыли немало репресій од вшелиякых неприятелів і поміч їм не приходила ниодкы.

Іван Денеш видить ай нашу руснацьку маловірність, як не знаме высоку ціну властной культуры і традіцій. Але много раз о тім люди збоку выповідять значнішу правду, як мы самы. Так то зробив ай Іван Денеш.

Прочітайте собі його Росповіді о Выході і порoздумуйте над їх обсягом. Наісто то про никого не буде збыточна страта часу.

Штефан Сухый

Росповідь о Выході (Урывкы)

(Письма Іветі Космановій-Самсоновій)

Пряшів, Свидник, першый день, вечур

Так Ты собі із правдішньов любезностьов памяташ і споминаш на Медардову погоду, повну доджолій, лемже ту доджовы вілы стратили владу над вогкостьов зато, же ани погары у корчмах не можуть умыти у воді, така є ту сухота. Мілый пан Ґрешлик мі приобіцяв, же у понеділок при нагоді музейной порады ся у свидницькім музею українсько-русиньской культуры стрічу із містным етноґрафом паном Сополиґом. Выбрав єм ся у неділю рано, абы-м ся пороззерав по околіці. Іщі на автобусовій штації у Пряшові єм ся на лавочці здовірив двом чекаючім бабкам, де і чом там іду а они мі, розярены недільнов нащівов костела, зачали предявльовати хрістіяньску віронауку. Радо єм ся давав пересвідчати а они мі затаїли, лем жебы ня перевели, же не мам іти інакшым автобусом, як тым їх, хоць наконець одышов єм ай без них.

Свидник бы-сь не роспознала од дальшых міст на нашім Выході, лем є ту мало постаршых ставлянь. Написы суть двойязычны, але голошіня у містнім розгласі, коментарь фотбалу на свидницькім штадіоні а вшелиякы неофіціалны написы суть словеньскы.

На ґреко-католицькім цінтерю лежыть лем єдна Маруся. Вічная їй память! Малый, але солідно іншталованый музей нащівлює веце Михайлів і Володимирів із Брукліну і Чікаґа, як нашіньців.

Найблизша стара деревяна церьков є од Свидника оддалена 6 кілометрів – у Ладомировій. За самотным містом на убочю є перед докончіньом сканзен деревяного русиньского ставительства, концепцийов подобный стражницькому у нас, на Мораві. Церьков в нім затым не є. Первотный план переспати в хыжчіні сканзену єм завхабив а одышов єм на лукы під Дукльов, де перечекам бурьку і ніч.

Є штоська заманчівого у передлітній атмосфері того краю, де од валалу до валалу є файні далеко і не стрітиш ся ту за цілый час ани лем з єдинов створов божов. Тото ся до атмосферы новоставб із крижыком на щітовій фасаді запасовати не дасть. Край великомістецькый на мене дыхать перегнитов теплотов як мерьва в стайни. Ту ся чоловік захыцне, покы выгріє такый розложистый простор.

Сплю в боканчох, уж є тма, трава - выскубана, їґеліт, спачій вак, добру ніч!

Нижня Яблінка, 7. 6. 83

Ціле дообіда на ня позерали а то на радість мойой любопытности, позерайла молодой Українкы пані Вархоловой, кедь мі у канцеларні свидницького музею давала переписовати мена із списку фолклорных інформаторів. Росповідала мі о демонічных персонах Русинів а я єй празькых і румуньскых Чехів. Єй народне усвідомліня не потерпіло так, як у другых Українців і Русинів із Словеньска по шістьдесятім восьмім році і над вшелиякым пословачованьом своїх краянів крутила головов. Повідав єм єй, абы їх передо мнов дочіста не ганила, же главный є чоловік.

Не знам, не знам, ці мої повідачкы холем дакус заучінковали.

Доктор Сополиґа мі понукнув місце лектора в музею, но я з вшытков честьов нич таке не прияв. Треба їм провадителя до сканзену. Дістав єм каталоґ народной архітектуры Русинів. Є там копа фотоґрафій, так Ті то посылам. Дістав єм ай каталоґ поминувшой выставкы ікон а приобіцяли мі каталоґ праві реалізованой выставкы русиньскых писанок – мальованых яєчок.

Путь до Снины ся вине по пластічні формованых верьхох, якы стискають малы села. По долинах і на убочах винуть ся замоткы дражок і пасьма малых полічок. Літушнє небо і його тіні обсвічують оддалены горства у морю небесной сінявы.

Драга із Снины до Уліча веде почасти через Стариньску долину порошистов драгов, кады ся переважать пісок і бетон. Дно будучой програды подавать неутішный образ. Церьков - зрушена, як ай склепы, выбиты облакы на хыжах. Як у Старині, так ай в Дарі.

В Улічу на ліснім заводі ня привитав сам діректор. Жыє прямо у селі а довєдна із своїм заступцьом заводу, в якім бы-м мав робити, заспоминали собі на школьскы рокы і каждоденны стрічі із краянами, старыма Русинами. Приїмали як готову річ, же є можне помімо роботы присвячовати ся народописови і не нутили ня на ниякы довготырваючі працовны повинности.

Лісник з кобасівского ревіру ня завів до Кобасова і намістив ня у красній єднопосходовій гаєньці. Вечур і через ніч ту буду владарьовати я і міла пані із сусідства, што ту ходить прятати а через день на приземлю ся урядує. Домик мать загородку із цибульов, редьковками, огурками, травянисту керть із высокыма смереками і двір. У сусідстві є склеп, корчма, пошта і школа про першу – четверту класу. Од пані упрятовачкы єм ся дізнав, же у суботу буде у селі велика свадьба і же туташня дівка ся буде оддавати до Снины. Повідать, же хыбаль ніт молодой родины, котра бы ту вытримала і зістала.

По часі єм ся выбрав до Гуменного попозерати музей і сканзен. У сканзені ся находжать ай церьков із села Збой. У місті єм натрафив на автобус до Яблінкы. Конечні дашто запишу із фолклору. Свойразні ня ту привитали дві жены, котры мі помогли выбрати добру копу сіна на спаня і пораїли мі містны циґанкы із близкой осады на нагрітя.

Є девять годин, скоро тма а так час до завтра.

Кобасів, 9. 6. 83

Суть то скорше степы правічных кривд, котры ня спроваджають і пробуджують і котры збачію на тутешніх людьох на каждім кроці, як сліды мудрого одушевніня і вырівнаня ся із судьбов тяжкого жывота в горах, лем із фалатчатами пастівників, также скоро без обжывы. Мушу быти піонєром – златокопом або Колумбом на пути за обявльованьом простоты, зато не смію свій любый край лем так завхабити, ай про безвірство тых, што з нього одышли, а не было їх мало, бо властні не было што до рота положыти.

Молоды одходжають за заробком до міст а кобасівска школа о пару днів кончіть тыж свою еру.

Быв єм днесь у Снині на здравотнім вышетріню, нутнім про превказаня здравотного ставу у заводі. У містьскій книговні лежать у реґалох масы недоткнутых українськых книжок. Пожычів

www.rusyn.sk

єм собі україньскый словник і Андерсеновы приповідкы. Містны русиньскы приповідкы выдав доктор Гіряк у семох ділох. В книговні го не мали, але купив єм сі го у антікваріяті.

10. 6. 83 – семый день

По першыраз єм робив у лісній школці. Школку бучків, ялічок і смереків копле, поле і пересаджує до 20 жен. Дальша компанія жен недалеко складовала до копінок сіно. Через обідню павзу єм собі сів меджі них а жебы ся ня лем спросили, гнедь ня насытили, же єм помалы за їдлом не мусив ани натягнути руку. Аж мі было нияко. Аж погодивше коло роботы єдна із них ся осмілила і попросила ся, што ту в Улічу на полісю роблю, чом не єм у Чехах, де скоро кажда мать даяку родину і де суть ліпшы заробкы. Высвітлив єм, же хочу збирати приповідкы, повісті і співанкы а вни ся вшыткы як єдна чудовали і повідали о Чехах, што были на рекреації у них, у Новоселіці, де їх єдна родина уквартельовала і гостила.

Мати так талент і знати співати, гнедь бы ся карта обернула! У неділю є в Улічу фестівал русиньскых співанок і фолклору, выступлять колективы із валалів, тыж буде можность побісідовати із улічскым росповідачом, котрого мі пораїла пані Вархолова із свидницького музею.

По дразі з роботы омылом єм сів до автобуса, йшовшого за лісныма робітниками до Новоселіці, найвыходнішого валалу на ческословеньско-польско-совєтьскій граніці. Вышли сьме під саму границю – хлопів ниґде. Же ся звезли автобусом, шоферь собі при мі коротив час історійками о стрічах з медвідями, вовками, рісами і карпатьскыма олінями близко тых місць. Так ся ня довірчіво, але і прязно опросив, што ся діє із Штроуґалом і на што умер Гула. Было ясне, же то не думать зле.

Чоловік чоловікови вовком! Але не ту!

Вечур єм зашов до кобасівского учітеля. Пояснив мі дакус ґенеалоґію україньско-руcько-русиньскых одношінь за послідніх 40 років, як ся ту проявлюють. Трохы смутне доповніня Петрова (руського русинознателя). Він наісто думав о інакшых перспектівах. А мы тыж. Зломы были в роках 1945, 1952-53 і у 1968 році. На руськый, ці на русиньскый язык люди были звыкнуты з церькви, бо богослужебный язык є подобный руському. У пятдесятім третім были україньскы школы. Подля влады то мало быти народне повышіня, поступно але інтерес о україньство упадовав. Родичі зачали жадати зрушыти україньскый язык. Тым самым часом на Україні дошло ку цілковитому порушіню основного школства. По 1968 році ся Русины позерають на Українців за гранічнов лінійов як на ґієны і шакалів, хоць там многы мають ай родину. Україньскы многы слова суть про русиньске обывательство непорозумительны а пряшівска україньска універзітна катедра, правлюючі двойязычны написы на склепы, выфабриковала такы тверды україньскы назвы (наприклад бакалія – мішаный товар), же людьом то было на сміх. Україньску літературну продукцію на северовыходнім Словеньску не чітав і не чітать нихто.

А наслідкы?

Русиньскый діалект страчать опору ай в родинах на селах. Главні в тых молодых, бо родичі одмала учать діти по словеньскы, абы не мали тяжкости у школкі а пак ай у школі.

Усвідомлена народна гордість уж скоро не екзістує!

12. 6. 83

Путованя стратило присмак неспутаных зажытків і зачали притяговати ланцы красні одсподу і аж догоры ку звізді. Знова уж по кількораз меджі своїма розповідателями і інформаторами. Все з краю так чую, же-м іщі не постарів на то, абы єм міг слухати о історії давно поминувшій.

У суботу пообіді, войновый Свободів ветеран, днесь в кругу родины, дітей і внуків, розповідать зажыткы з камаратами на войні, о путованю з Бузулуку до Прагы. У неділю єм видів, як многы, йому подобны, носять на святочнім ґероку припнуты медайлы.

– Панцю, Чехы я знаю, ой гей!

Але гостина ай ту із пивом і вшыткым можным, як ниґде на світі. Я затым не мам одвагу одгварити тым людьом, также жалудок, кедь голова дурна, мать досправды што робити.

Зашов єм у неділю на фестівал до Уліча, але споїв єм тоту славність із нащівов пані Маліняковой, котрій минув вісемдесятьпершый, але тримле ясну память і вічный усмів, як ай мудру поготовность у очах із способностьов самостатні розвести перед слухательом новы представы.

Жена година драгы мадам Кірі.

Розповідала із усмівом пригоды о своїх стрічах з чортом, о перелесніці (чеська полединіце), о упірох, гадох і о інакшых нечістых силах.

У четверь, на свято Воздвиженія святого хреста, скличе пані Малинякова бісіду із дакількома камаратками. Дійде ай ку співаню, колядкам, гаданкам... Споминають ся приповідкы. Подобні активных розповідателів найде фолкліріста за свого жывота лем мало.

16. 6. 83

Як єм ся праві дізнав – аж то зо мнов стрясло – же преграда Старина то лем зачаток цілкового выселіня северовыходного кута, де в наступных роках мать быти воєньске „братьске“ цвічіще. Лем чітай дальше.

„Вылізти одты чім скорше!“ – повідать мі днеська молодый трактористa.

Гварив мі о такых признаках приходячой катастрофы, як то, же є заказ новоставлянь і іншталяції. Спомяну Ті і бісіды лісників: резервація Рожкы ся буде різати. І підуть: кубикы, кубикы, кубикы, краю, дай щі скоро тото, што зістало, скорше, як ті настане кончіна!

Спросив єм ся на то далшых людей. Потверджують то. Подаєдны ся тішать, же уж будуть в місті. Нич близшого не знам, як велике торзо ту зістане а ці буде мож щі тот пнячок защепити.

Дішов єм тыж ку высвітліню, чом то така недовіра ку чуджому чоловікови із гатіжаком - борньовом. Іщі влони ту пару Поляків робило аґітацію про Солідаріту. Дакотры з них собі креслили планикы і мапы, кады переношати через граніці товар. Людьом были їх снагы чуджі. Мусили одыйти шупом. Хыбаль зато єм небарз походив при збираню мен фолклорных інформаторів.

Днесь уж єм ся нашов у зошыті довжників пані склепарькы.

Моя худоба є така знама, же мі люди зачали носити їдло - шмалець, цібулю, носять обіды, бо же они мають вшыткого дость а ай пінязей, кедь буде треба. Подяковав єм тым добротивым людьом і мусив єм ся ганьбити.

У підвечур єм быв за паном ведучім і жадав єм о раду, як у фонетічнім переписі фолкорных матеріалів до латінікы треба переписовати буквы і, и, ы. Дістав єм вдячну лекцію із діялектолоґії і фонетікы русиньскых діалектів, же бы-м о тім міг выкладати ай в Оксфорді.

Потім єм дошов до сусіднього села Тополя за Аннов Шонковов.

Невыповідательна стріча!

Як простый жывот і яка огромлююча выповідь! Стара жена зістала сама. Діти суть по Чехах і на Мораві, родина у Америці а внучка ся оддала аж до Вєтнаму. Описовала мі свадьбяны обычаї, Святый вечур і великодні традіції. Радо бы поспоминала ай з остатніма женами довєдна. У дакотру неділю мам прийти.

Зоставлюю собі словник русиньскых слов. Люди ту комолять аж три языкы довєдна. Телевізія, новинкы, довгодобы нащівы Чеська їх зінтернаціоналізовали і діалект ся утримав уж лем у кутику отцьовщіны. Але і тот є ныні огроженый.

ПгДр. Іван Денеш

www.rusyn.sk

Червены гуслі

(60 років ослободжіня)

Жывотна судьба 86–річного Юрка Реґулы із Рунины коло Уліча є немила, але він ї прияв за свою не як дану высшов силов, але як наслідок русиньской народной судьбы у часі другой світовой войны, кедь села Улічской і Убляньской долины окуповало гортійовске Мадярьско.Молоды русиньскы хлопці із окупованых сел гуфні утікали до Совєтьского Союзу, абы не мусили руковати до мадярьской армады. Через Польско перешли ку совєтьскій лінії і вночі ся здавають совєтьскій пограничній глядці. Молодый офіцір послав на пару кроків од себе молодого вояка і высвітлює ґрупі пятьох валальскых парібків:

– Хлопці, будьте добры а ня послухайте. Не вступляйте на совєтьску землю, бо будете проклинати день, коли сьте ся народили. Вертайте ся ку родичам і радуйте ся вашому молодому жывоту.

А они?

– Мы достойникови не вірили, бо сьме собі думали, же нас одгварять од красной перспективы жыти у соціалізмі. Перешли сьме на друге місце границі а там нам уж нич не высвітльовали. По выслухах вшыткых поставили перед суд, выгласили за неприятелів совєтьского штату і покарали нученыма роботами у працовных лаґрох. Од границь нас вшыткых по одсуджіню депортовали до внутроземя. Дні і ночі сьме безперестанно ішли на выход, оддалюючі ся од родного краю. Молоды наївны душы, што ся вхопили на леп домашньой комуністічной пропаґанды, котра выхвальовала жывот у Совєтьскім Союзі. Требало нам того? Двадцятьрочны парібці, якы бы мали робити на няньківскім ґаздівстві і быти родичам за праву руку, сидять у ваґонах про худобу і видять самы, же наступили на драгу неконечного поневіряня ся по чуджім світі. Война є война. Свої жертвы не выберать, они самы падають до єй обровитого млина, в якім ся мінять судьба не єдного то чоловіка, але цілых народів.

Русиньскы парібци із підбескидьскых сел Уліцькой і Убляньской долины, котры были у 1939 р. обсаджены гортійовскыма мадярьскыма войсками, не хотіли вступляти до мадярьской армады і войовати проти выходным сусідам. Дістали карту руковати і гнедь нато у ночну годину переходили через польскы границі і путовали ку совєтьскій граничній лінії, жебы ся здати совєтьскым орґанам а такым способом выбабрати із світом ай з ненавиджены-ма мадярьскыма окупантами, котры про Русинів не мали благого слова. Били їх і переслідовали, як ловці звіринку. Зато собі хлопці по перейджіню совєтьской границі выдыхли.

Хвала Богу! Конечні слобода!

Ніт, ніт, мы не дурны Руснакы, як нас частують Мадяры. Маме мы в голові шпекулантьскы мозочкы, знаме мы выйти ай із сто бід.

Збогом, родный краю, занесеный мадярьсков нечістьов! О пару місяців будеш ослободженый і мы ся назад вернеме до тебе. Але місяці ся змінили на рокы, на тяжкых шість років а про подаєдных на вічность.

Де сьме то, камаратя?

Машына заставила. Вояци і енкаведісты кричать, же треба выступовати.

Де сьме то, приятелі мої?

Гварять, же то є Харків. І досправды, же Харків то быв. Велике місто великой совєтьской отцьовщіны.

Одсуженці ся выстроїли до рядів і походуєме до табора. А табор – то десяткы деревяных бараків обколесеных колячім дрітом із стражами і брехотом псів.

Витайте в раю, ребята! Гнедь теперь на зачатку ся вшыткы позболікайте і підете там до бані выкупати ся. То нич, же є кус студено. У теплій водичці гнедь поокрієте. Приємні вам буде, як коло мамы. І досправды, же про голых хлопів, за котрыма ся заперли двері, зачала із отворів у стінах прудити файна тепленька вода. Хлопці охкають од розкошу. Но так тото щі сьме не зажыли! Сильнішы од отворів із струменіючов водов одганяють слабшых. Ай мене. Аж там, до кута. Блаженость невысловительна.

Дай, я! Пущай мене! Перебігують ся, як малы діти. Ту наглі єден зйойкнув, другый зрыкнув. Та што вам за мілый бог, же так рычіте? Вонка на дворі охабили єдного єдиного циґана. Хто знать одкы му принесли гуслі, абы

нам грав револючны співанкы.

– Бог бы їх закляв! Пустили кыпячу воду!

– Утікайте!

Де але утечеш, кедь хлопів напраскано, як у шкатульці швабликів?

Циґан выгравать, а мы умираме. Зажыва нас варять у кыпятку. Подаєдны выкрикують:

– Най жыє Сталін!

Кулакы із України наопак:

– Смерть Сталінови!

Сторгать ся битка, ламлють ся кости, кыпяток змагать вшыткых. Я маленькый, запрятаный до кута, выходжам на мертволы, де не досіґать вода.

За хвілю вшытко стихне. Лем револючны гуслі чути і чути, аж покы ай мене не переможе сон. Но не смертельный, як ся укаже за хвілю.

Баню смерти отворили двоми енкаведісты і вымітують мертволы, як сяговину, на влечку накладяка. Зимный люфт ня пробуджать і виджу, што ся стало. Їмають ня за ногы і за рукы, але я ся вертам із другого світа і кричу:

– Чекайте, я жывый!

– Ты посмотрі на того малого! Він досправды щі жыє!

– Пустьте ня, я Чехословак!

– Чом щі жыєш, говедо послідне?!

– Я за то не годен.

– Одстріль го гет!

– Дай покій, видиш, же є то щі дітина. Вхоп шматя з копы і утікай до тамтого влаку. Кедь го стигнеш, та останеш жывый, Чехословаку.

Так Юрко Реґула із Рунины коло Уліча ся другыраз народив.

– Вы знате, што ся мі найвеце коло той бані смерти запамятало? Ани не тото, як хлопи вмерали, ани властный страх, ба ани невысловне щастя, же єм встигнув влак, што ня потім одвіз на Соловецькы островы у Севернім морю. Як єм з копы брав про себе шматя, збачів єм того циґана, што нам грав на смертну драгу. Лежав там застріленый а гуслі были дочіста червены од його кырви. Тоты червены гуслі буду наісто видіти ай на смертельній постели.

У таборі сьме ниґда порядно не одпочінули. Не раз я там споминав літні лукы над нашым валалом, як понад них літають тісячі фарбистых мотылів а помеджі траву лозять бог знає, якы там хробачата. А ту, на севері, кедь нас вывели на роботу, не было нич чути. Як у німім світі. Неконечна холодна білость і скрипліня замерзнутого снігу під талпами. І днесь тоту неприємну тихоту чую. Не знашам єй. Тихота родного краю – то дашто інакше. Над Рунинов єм міг годины сидіти. Чоловік там забыв, же у нім сердце бє і лем слухав а слухав, аж докы ся світ думаня не зацлонив звуками із світа природы.

Тісячі людей друть у послуху і покорі. А прецінь! Каждый під свойов шапков носив домашні думы, на якы быв каждый пышный. Было то єдине, што ті нихто не міг взяти. Чуєш, як у тобі сердце дуркать? Дуркай, дуркай, сердце моє. Най ті господь помагать. Покы ты у мі бєш, значіть же–м іщі жывый.

Єдного дня ся ня бывшый царьскый інжінір, одсужены на дожывотя зато, же встиг быти інжініром за батюшкы царя, просить, як єм ся ту дістав, кедь єм Чехословак. Росповів єм му свою путь а він мі гварить, ці знам, же у Бузулуку на Уралі чеськый достойник Людвік Свобода орґанізує чеськословеньске войско на бой проти Німців. Порадив мі піти за началником табора Крыловом із жадостьов о вступ до армадного збору. І так до місяця уж єм плавав лодьов до Арханґельска, де щі много днів у зимі і голоді требало чекати на записаня до супискы. На каждім кроці непорядок і свойвольность. Незвыкнутый чоловік од нас ту загыне за пару днів.

Чудо, же щі чоловік жыє!

Тяжко ся то повідать, але най знають люди, якый то є комунізмус з людьсков тварьов. Легко быти комуністом і сидіти у канцеларні а вырішовати судьбу людей через телефоны. Я вступив до комуністіцькой страны, як молодый хлопець а як дорослый єм з ньой выступив.

Што повісти о таборовых днях і ночах?

Тадь порядной темной ночі ту ниґда ани не было, бо сонце ся лем кус сховало за обшар і дораз назад выходило. Такый є поларный день. Із карпатьского на-

www.rusyn.sk

шого краю были зо мнов у таборі щі Жыд Лейбович з Мукачева і Русин Сокач із Тячова. Ай єден ай другый остали ту на вічны вікы. Почливый чоловік у таборовых стражників не мав ниґда такой чести, як кріміналници. Тоты собі на нас довольовали а веджіня табора з нима зато сімпатізовало.

Бывшый лаґерник Юрко Реґула споминать, як собі раз даодкы роздобыв бандурок, але покы ся вернув із своїм котелком, бандурок не є. Штирьме рабункошы сидять за столом а по пару моментах їх воджатай ся ку Реґулови обертать і гварить му:

– Чехословак, мы їме твої бандуркы.

А він – нич.

– Чуєш? Мы їме твої бандуркы.

– На то суть, жебы їх голодны люди їли.

– А ты не голоден?

– Сытый не єм.

– Та подь сі ку нам сісти.

З такыма людми не мож было вступляти до гадкы. Гнедь бы вытягли ножы і завтра тя уж дичіна за таборовым плотом пожерать.

Никому у таборі добрі не было, лемже ай ту могло быти кус ліпше або кус гірше, ба аж барз плано.

У влаку із Арханґельска до уральского Хабаровска го пару раз обокрали, але што там. Главні, же жыє чоловік і вольні дыхать.

У Хаборовску за Уралом влак кончіть свою путь і треба буде пересідати на другый, котрый ня привезе до Бузулуку! Прошу ся железнічаря, о якій годині іде спой до Бузулуку а він ся ня просить, ці–м не упав з грушкы. О кілько годин? О кілько днів, іностранный чоловіче! А тото ті моменталні нихто не повість, докінця ани я сам, хоць єм началник станіці.

Так єм ся выбрав до міста. Закурив бы єм, але не є ани грошей, не видно ани єдного хлопа, жебы–м од нього попросив. Але зявили ся одкыська двоє у скоряниках. Од тых ся просити ціґаретля не сміє, то енкаведісты. Збачіли ня і ідуть рівно ку мі. Ты хто такый, же не єсь на фронті, мы тя такой забираєме. Укаж документы і – давам їм. Обзерають ня з ушыткых боків а я ся трясу, як суха быль у вітрі, бо знам, же такы не фіґлюють. Постарчіть їм пару неопатерных слов і дораз буду назад там, одкы ся праві вертам.

Не же ту, на нашій землі будеш чінити даякы непристойности, бо...

Я, я, я... Одходжають і регочуть ся, як коні, же ся їм удало зясь єдного выстрашити.

Йой, курити, курити... У лаґрі холем курити давали, але ту, вонка, не купите ани шпака. По склепах лем вітор дує. Тай сідам на лавочку до парку, напю ся із водомету воды і смотрю на білый світ. Як бы єм быв не голоден, як бы ня не зожерала туга за Бескидом, ай так в кутику сердця єм радый, же–м на якій–такій слободі. Слободо, слободо, найвеце тя ся чоловік надыхать в роднім краю! Не вірите? Так зажыйте тото, што я. Но не желам то ани неприятельови, не то вам, шырока людьска родино.

Ховам собі тото щастя, як узлик із одпустовов проскуров. Але щастя о хвілю сідать на паркову лавочку напроти мене у подобі пятьох молодых жен, котры на ня вызываво смотрять, сміють ся, махають мі на поздрав а я з отвореным ротом двадцятьтрирічный хлопець червенію, кедь собі передо мнов зачінають направляти груди і єдна другу спонукує, абы ся дакотра з них одважыла ословити ня, хыбаль єдиного хлопа на главній уліці. Доокола спереду, ззаду і з боків, всягды лем жены і жены і жены. Хлопи суть взацны у тілі за фронтом. Хлопи пішли на фронт, воюють, пишуть домів тужебны письма, лемже жены хотять праві у тоту хвілю, гнедь ту на місцю сповісти ся у своїй любости. Наконець ся одважыть єдна із них прийти перед мене.

– Я – Надія.

– Добрый день.

– Я хочу з тобов роспознати ся.

– Чом стоїте?

– Ты маєш приятельку?

– Яку?

– Само собов, же залюбленицю.

– Нач вам то знати?

– Бо бы–м хотіла быти твойов познатов. Але кедь уж даяку маш, так тогды не мож.

– Такой, як гварите, не мам.

– Так дай руку на приятельство.

– Нате!

– Боже, я така щастна! А ты?

– Я є нещастный.

– Чом же?

– Бо не мам што курити.

Куриво купити не было мож, але тоты жены знали, де го роздобыти. Свіжа приятелька Надія з неописательнов охотов ся выбрала по махорку і не сіло – не впало, як ся вертать з повным фартухом ціґаретель. Єй щастю не было суджено довго тримати. Лем што одскочіла за ціґаретлями, споза парковых крячків зявила ся дальша адептка на приятельство. Спознавальна бісіда была тота сама, зміна была лем в мені дівкы. Тота ся звала Любов і встигла мі повісти, же є учітельков у Ташкенті а ту чекать на влак. Реку, я тыж, але до Бузулуку. Ніт, ніт, ты підеш попозерати мене до Ташкенту. Просить ся, ці єм видів даколи Ташкент а я одповідам, же ні. Но так увидиш. Я тебе там загорну щастьом. Красна жена! Отворено ся мі признавать, же ня любить. Та коло фонтаны зявлять ся Надія. В тім моменті Любов мі розказує, абы–м єй поціловав. Но што ты? Не на лице! Бо нас ту обидвой укамінюють. Руку мі поцілуй! Кедь то видить Надія, страчать надію і давать мі ціґаретлі із слызами в очах:

– Курь на здоровя і будь із ньов щастный, кедь–сь собі так выбрав, незабытный товаріш. Навікы досвіданя!

У Росії за пару годин можете зажыти того тілько, же даґде дальше ани за цілый жывот. Суть то люди із великов чутьовов напруженостьов і неповторительнов простосердечностьов у выявльованю свого я.

Я ся радовав ціґаретлям і Любови, яка ня перемантярила на путь до Ташкенту, де єм за місяць пережывав найщастнішы хвілі свойого жывота. Але требало думати ай на повинности. А так єдной ночі, повной любостного пережываня, єм охабив першу справдышню ласку в моїм жыводі, сів єм на машыну і уж єм Любов Василевну в жыводі не видів. Но снила ся мі щі довго у фронтовых декункох (закопах) а я з тыма снами і ласков ку руській учітельці метав ґранаты на неприятеля, піднимав єм раненых камаратів, думав на свій валалик Рунину під Бескидом, а кулі ся ня не їмали.

Дякую ті, Любовійо!

Твої белавы очі, і злате волося, і твоя ласка ня захранили у войновій пропасти.

А о боях? Шкода бісідовати! О войнах ся пописало і набісідовало так много, же войованя споминати ту не важу. Судьба так хотіла, абы єм перешов пів світа і вернув ся назад жывый до няньківского дому. Но многым моїм родакам так ся не судило. Остали у чуджій землі. Но руська земля є кус ай наша а наша є тыж кус руська. Обидві сьме скропили братьсков славяньсков кровльов.

Записав Штефан Сухый, Стащін

Русиньска свадьба з околиці Меджілаборець – 5

(Свадьба)

Колиська свадьба на Лабірщіні тырвала три дні. Зачінала ся у неділю пообіді а кінчіла ся у середу на обід. У спо-

минанім реґіоні николи не свадьбовали серед тыждня або у часі церьковных постів – різдвяного посту, великодного посту, петрового посту або в часі посту Святой Марі. Окрем того ниґда свадьбу не орґанізовали в маю. Подля традіції ся вірило, же „хто ся женить в маю, та цілый жывот буде нещасливый“.

Приходом музикантів до дому молодого зачінать ся властна свадьба. Староста кличе ку собі родичів молодого і зачінать свою реч: „Теперь ваш сын, дорогы родичі, бере ся до далекой драгы, бере ся до нового жывота, та кличе вас ку собі на його першім вступі до того великого діла, штобы сьте му дали своє родичовске благословліня.“

Сын клякне перед родичів на коліна, котры выповнюють його просьбу наслідным способом: „Благословлю тя раз, і другый раз, і третій раз, най тя і бог благословить.“

По благословліню гудакы зачінають грати. Першый танець музиканты грають стінам. Другый грають молодому віношови, котрый бере до танцю дівку, што мать отця і матірь і котра бывать у сусідстві повыше хыжы молодого. Тоту традіцію утримовали зато, жебы молодый мав все в жывоті щастя, „бы му ішло догоры, а не долов водов“. Таньцьовати першый танець з молодым было про дівку великов честьов. Третій танець быв дружбівскым таньцьом.

Дружбівскый танець быв єднов із першых церемоній стародавной свадьбы на Лабірщіні, ним молодый ся лучів із своїм парібством. Музиканты зачінають грати а хлопці, беручі меджі себе молодого, роблять навколо нього хоровод і співають:

Заграйте, заграйте,
Мої музиканте,
Та я вам заплачу,
Вы ся не старайте.

Ланцом, хлопці, ланцом
Басам терем – тете,
Як вам шувні гравуть,
Чом не танцюєте?

Танцюйте, парібці,
І я буду з вами,
Та най нам не росте
Травка під ножками.

Травка під ножками,
Лелія над вами,
Танцюйте, парібци,
І я буду з вами.

(село Чабалівці)

По дружбівскім танцю дають родичі молодого вечерю. Окрем дружбів на вечерю кличуть валальскых ґаздів і близку родину із другых сел. На стіл кладуть палінку, хліб, гіркый сыр, грибову мачанку, фучкы, капусту... Подля розказу старосты вшыткы встають і зачінають ся молити Отче наш, Богородице - діво. Як ся помолять, вшыткы сідають а староста знова бере слово: „Даколи в Старім законі, кедь Авраам женив свого сына Ісака, вырыхтовав му велику свадьбу. Кедь уж гостина была готова, тогды Авраам закликав ку собі своїх слугів і розказав закликати до свого дому гостів. Слугове ся порозходили і зачали гостів на свадьбу запрошовати. Але ани єден із званых гостів не хотів піти, вшыткы собі нашли даяку выгварку. Єден, же не може прити на гостину, бо собі купив волы, та їх мусить іти выпробовати, як тягавуть. Другый їм одповідать, же іщі лем недавно появ собі жену та боїть ся єй лем так охабити. Кедь пішли слугове до третього дому, то так само одповідать їм ай тот чоловік, же мілорад бы пішов, але купив собі маєток, та мусить го іти перебрати. Тогды ся слугове повертали назад і гварять Авраамови, же ани єден із трьох кликаных гостів не приде, же вшыткы мають выгваркы. І тогды ся Авраам погнівав а розказав своїм слугам, жебы ся забрали і пішли на розпутя, і де кого найдуть на дразі, ці жобрака, ці хромого, ці сліпого, ці того найбіднішого, так го приведьте ту, до мойого дому на гостину, най наповнить ся дом мой. І так через малый час ся господин дом наповнив до посліднього місця, так, як і ту, дорогы гості, на той гостині у нашого молодого. Прото бы-м просив, жебы ся ту нихто не ганьбив, жебы ся каждый добрі потужыв на тій першій закладній гостині свадьбы – на вечері.“

Гостина ся продовжує. Музиканты грають каждому „до стола“ його облюблену співанку, за што їх каждый вынагороджать грошами.

За час гостины гості співають співанкы рознородного характеру:

Ей, заграй мі, гудачку,
На тонку струночку, 2x
Шей-гой, най я вытанцюю
Свою фраїрочку. 2x

Ей, танцюю, танцюю,
Ножкы ня не болять, 2x
Шей-гой, із чуджов фраїрков,
Покаль прийде моя. 2x

Ей, а як приде моя,
Та чуджу одручу, 2x
Шей-гой, свою фраїрочку
Ай сім раз выкручу. 2x

Ей, женьте вы ся, женьте,
Стары парібчіска, 2x
Шей-гой, бо кедь не будете,
Та будуть хлопчіска. 2x

Ей, а кедь не хлопчіска,
Та холем слугове, 2x
Шей-гой, най ся добрі ганьблять
Ґаздівскы сынове. 2x

(село Чабалівці)

Фраїру, фраїру,
Возьмий ня на віру,
Ці ті буду добра,
Як ся остарію.

Буду тя любити,
Покы буду жыти,
А по моїй смерти
Най тя люблять чорти.

Мала я фраїра,
Як мадзілный палець,
Йзіла мі го мачка,
Думала, же шмалець.

(село Гуменьскый Рокытів)

Качмарьочко при фурманьці
Вставай горі, ідуть хлопці, 2x
Вставай горі, давай вина,
Ідуть хлопці з Дебрецина
2x

Моя міла, премілена,
Укаж ножкы по коліна. 2x
Не укажу, бо суть білы,
Бо бы ся ті полюбили. 2x

(село Чабалівці)

www.rusyn.sk

Яка была особность В. Капішовского?

На тім світі уж є так, же каждый чоловік ся інакше позерать не лем на природны події, але і на роботу чоловіка. На роботу чоловіка подля своїх крітерій, котры не мають ниякы законнны нормы. Но треба повісти правду, же нормы суть, лем їх треба решпектовати. Кажду вец, о котрій говориме, пишеме, мать ся закладати на правді. Ай кедь допущам, же каждый хоче мати свою правду. В такых припадох, коли лем я хочу мати во вшыткім правду, допущам ся хыб, омылів. Потім доходжать до того, же люде суть дезінформованы. Ту є єдна важна засада, котру треба решпектовати, а то свої тверджіня высвітльовати на доступных арґументах. Хто так не робить, робить історію лем про себе.

Недавно українське высылання з Кошыць высылало релацію о Васильови Капішовскім, котру написав Миколай Мушинка. Право говорити, або писати мать, але не може затайовати правду. Я особні - В. Капішовского познам од пятьдесятых років, а од 1954 р. дость часто єм ся з ним стрічав. В. Капішовского треба годнотити як чоловіка, котрый бойовав проти націзму а дость много вытерпів. По 1945 р. быв проукраїньской орьєнтації, ай кедь його коріня суть з русиньского села Хмельова. В часі насильной українізації Русинів зограв неґативну роль а мать, думам собі, неґатівне одношіня ку руськым школам, котры были до року 1951 – 52 на русиньскых селах а потім были насильно українізованы. Українізацію, як таку, люде не прияли, як і переход школ з руськых на українськы. На дакотрых селах ся вів великый натиск про українську школу, але наприклад, в селі Грабске, Снаков, нияка сила не принутила діти посылати до української школы. Подобна сітуація была і в селі Колоніца. Добрі бы было зробити выскум сітуації, яка была коло зрушіня Руськой штатной ґімназії в Гуменнім в році 1953. Ай в тім припаді, думам, же В. Капішовскый зограв вызначну задачу.

Не можу В. Капішовского кладні годнотити за час, коли ся ліквідовала ґрекокатолицька церьков і за рокы по заказі той церькви. В. Капішовскый остро выступив в 1960 р. проти ґрекокатолицькій церькви (попозерай часопис Дуклю, чісло 2 з року 1960) а їй дав такы годночіня:

- поважовав ґрекокатолицьку церьков за космополітічну орґанізацію,
- ґрекокатолицькій церькви приписовав, же ся намагала нанутити людям феудалне розуміня у вопросах народности,
- подля нього церьков была найвекшов силов гамованя справного народностного орьєнтованя, што значіть, же не была ани українськов, але ани руськов. Знаме, же і єпіскоп П. Ґойдіч як і перед ним нашы будителі, были за русиньску орьєнтацію а Русинів пробуджали к своїй народности,
- В. Капішовскый крітізовав 50 учітелів, котры в 1927 р. у Пряшові прияли резолуцію, же бы діти ся учіли в русиньскім языку. Крітізовав церьков, же не была заінтересована на культурнім возроджіню українськоґо населіня на Словеньску. Ґрекокатолицьку церьков обвиньовав, же підпорує бандеровців в нашім реґіоні, но не видів скуткы, кілько Русинів, а меджі нима і ґрекокатолицькых духовных, бойовало проти націзму. Крітіка была наміряна і на то, же церьков вытворила опозіцію в демократічній стране заміряну проти комуністіцькій страні. К тій часті треба повісти, же В. Капішовскый ґрекокатолицьку церьков поважовав за "реакційну" в цілім розвою Українців у нас.

Добрі бы было на тоту тему, як і ай годночіня функціонарів КСУТу выпрацовати штудію, яку ролю тогдышня політіка зограла про Русинів. Єм того пересвідчіня, же анґажованость духовных за русиньску орьєнтацію і за пробуджіня русиньского населіня зачата А. Духновічом, Й. Ґаґанцом, П. Ґойдічом, была причінов і заказу ґрекокатолицькой церькви на Словенську.

Окрем того, В Капішовскый не узнавав русиньску народность, а на другій страні, Русинів поважовав за Українців і увів, же в 1930 р. на выходнім Словеньску жыло 91 079 Українців. З його словника чісто ся вытратило слово РУСИН. Русиньске слово поважовав за українськый діалект, як і розвой культуры по 1945 р.

Iľku, vás ako Rusína vymyslel a nakreslil ten karikaturista Fedor Vico, kďeže sa môže nám učencom rovnať? My sme vymysleli celú rusínsko-ukrajinskú národnosť!

Ай кедь В. Капішовскый од 1945 р. не узнавав екзістенцію русиньской народности а быв сильным чіловіком меджі функціонарями КСУТ–у аж до 1989 р. По тім році єм ся з ним веце раз стрітив. Він, як видів, же Русины ожывають, одбыв ся в Меджілабірцях Світовый конґрес Русинів, была заложенала Русиньска оброда і частіше ся обявовало русиньске слово в пряшівскім радію, поважовав тот процес возроджіня за законітый. Говорив, же Русины жыли і будуть жыти як народностна меншына і будуть розвивати свою материньску русиньску культуру. Тото його годночіня ня барз не преквапило, бо така є обєктівна правда. Покы жыє культура і язык народа, не мож такый народ задусити ани такыма способами, якы у нас были робены на приказ нашых функціонарів, котры в 50–ых роках з вечера до рана ся прероділи з Русина на Українця, хоць ниякы крестины не робили. Особні мі В. Капішовскый повідав при стрічі в Пряшові, же хотів бы ся стати членом Русиньской оброды а тым способом бы ся хотів вернути к своїм русиньскым коріням, котры нияк раз по року 1989 не поперав. Поважую за честну сповідь а наконець виджу і його охоту очістити свою несправодливу народностну орьєнтацію в минулых роках. Бодай бы його приклад наслідовали теперішні пряшівскы науковці.

Коли бы-м хотів комплексні оцінити особу В. Капішовского, нияк раз бы-м го не заділив меджі вызначны особности з 1945 – 1989 років так позітівно, як о нім говорив М. Мушинка в кошыцькім радію (16. і 26. 1. 2005), бо то не было обєктівне. Не можеме колишніх українізаторів поважовати за принос в розвою русиньской культуры, але наопак, мусиме одкрыто повісти, же они загамовали тот процес і асіміловали Русинів. Така є правда.

Іван Бандуріч, Бардійов

Ako sme objavili Východné Karpaty

Putovanie troch východniarov po Podkarpatsku

Nikdy som nebol na Ukrajine, hoci ma tam v poslednej dobe veľmi ťahalo. Už minulý rok som ju chcel navštíviť, no nezmyselné platenie za vízum (cca 1500,-Sk) ma odradilo. Tento rok, keď Ukrajina zrušila víza pre členov EÚ, bolo už všetko jasné. Mojim cieľom bolo vidieť Podkarpatsko, ktoré civilizačne vždy patrilo do strednej Európy. Príprava bola dôkladná: preštudoval som si skúsenosti mnohých cestovateľov, najmä Čechov, ktoré boli dostupné na internete, zabezpečil som si množstvo máp, dostupné informácie o spojoch na Ukrajine.

Ide sa!

V sobotu nadránom som so spolupútnikmi Mariánom a Dinom nastúpil do diaľkového autobusu smerujúceho z Prešova do Michaloviec. Spoj, ktorý šiel z Prahy viezol zväčša východniarov pracujúcich v Čechách a partiu českých trampov. V Michalovciach za krátky čas prišiel spoj smerujúci do Užhorodu. Okrem nás a Čechov pristúpili do autobusu i miestni, vrátane chlapíka, ktorý tvrdil, že je síce Ukrajinec, ale rozpráva iba po rusky, pretože je z Odesy. Ten, ako skúsený cestovateľ cez túto hranicu, nás inštruoval pri vyplňovaní akéhosi formuláru na hranici.

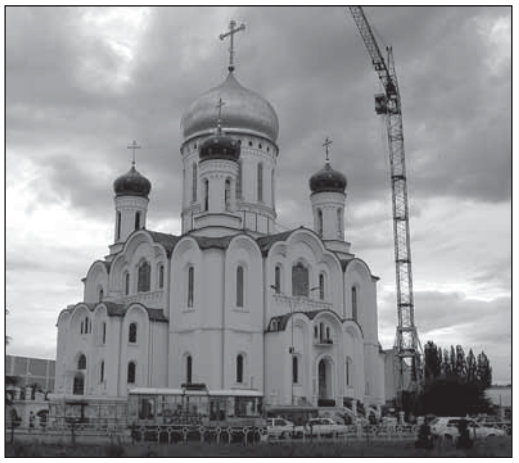

▲ *Pravoslávny kostol v Užhorode.*

Príchod na budúcu schengenskú hranicu sme už s napätím očakávali. Neboli však žiadne problémy a tak nás po dvoch hodinách cesty z Prešova privítal Užhorod. Prezreli sme si cestovný poriadok, posunuli čas o jednu hodinu dopredu a zháňali najrýchlejší spoj do Solotvina, obce, kde

▲ *Tam v pozadí v hmle je vrch Čierna hora.*

sme chceli prejsť na pár dní do rumunských Karpát. Podnikavý taxikár nám ponúkol túto cestu za 80 USD, čím nás riadne šokoval. Neviem, čo okrem chamtivosti viedlo toho človeka, aby strelil túto nehoráznu cenu za 180 km jazdy na staručkom žiguli (pritom cena benzínu je na Ukrajine polovičná oproti našej).

Rozhodnutie teda bolo jasné: cesta autobusom. Ten nás už čakal na nástupišti a smeroval až do Rachova. Cestovné v staručkom autobuse stálo na osobu 20 hrivien (cca 120,-Sk), no aspoň šiel...

Trojhodinovú dosť nudnú cestu oživila až posledná fáza. Ohúrili nás opustené rozostavané obrovské nevkusné domy, ktoré stavajú miestni etnickí Rumuni. Tí na jeseň, keď sa vrátia z prác v zahraničí, stavby dokončujú.

▲ *Deti v obci Luhy, ich otec pracuje v Rusku.*

Vystúpili sme v Solotnine, kde sme predpokladali prechod do Rumunska. No nekonal sa. Hoci na druhej strane obce, známej ťažbou soli a soľnými kúpaliskami, je relatívne veľké mesto Sighetu Marmatiei (o. i. rodisko nositeľa Nobelovej ceny za literatúru Ellieho Wiesela), neexistuje doposiaľ spojenie – most cez Tisu však už je postavený a tak od budúceho roka bude možné cestovať medzi oboma krajinami.

Keďže Rumunsko definitívne padlo, pokračovali sme autobusom do Rachova, mestečka s asi 20 000 obyvateľmi. Odtiaľ sme sa po dlhšom dohadovaní s taxikárom, ktorý nechcel ustúpiť ani o cent, dostali za 10 USD do dedinky Luhy, odkiaľ nás ráno čakal výstup na 2028 m vysokú Čiernu horu. Keďže v horách bolo mokro po nedávnom daždi, nebolo nám jedno, kde prenocujeme, hoci sme boli pripravení i na spanie „pod širákom“. Nakoniec nás zachránil posledný domček na konci dediny, z ktorého sa vykľula lesná správa. Strážca bol velmi milý, ponúkol nám jednu miestnosť v chalupe.

Výstup na Čiernu horu

Ráno sme sa vybrali na Čiernu horu. Cesta bola idylická, no dlhá. Postupne sme sa vyrovnávali s tým, že na Ukrajine neexistuje turistické značenie chodníkov a že mapy sú len orientačné a netreba ich brať až tak vážne. Cesta na vrchol bola dosť vyčerpávajúca, 30 kilové ruksaky bolo cítiť. Keďže sme sa veľmi potili a naše zásoby vody sa

▲▼ *Pohľad na Čiernu horu, kde sme prespali.*

míňali, riskli sme to a pili vodu aj z horských potokov. Po cca 20 km chôdze nastúpilo strmé stúpanie a prvýkrát sme uvideli našu horu so siluetou akoby hradu. Večer, po 11 hodinách cesty, sme konečne vystúpili na vrchol, kde kedysi končilo územie prvorepublikového Československa. Bolo to mystické miesto, taký akoby tajomný hrad v Karpatoch, no namiesto hradu tam bola zrúcanina observatória, postaveného medzi dvoma svetovými vojnami. Tu sme prespali. Okrem nás tam boli iba skupiny Ukrajincov. Keď sme si pripravili miesto na spanie – jeden v stane, dvaja pod otvorenou okenicou na severnej strane, v tme sa zjavila dvojica, asi manželský pár mladých Ukrajincov, ktorý so sebou mal i zväzok raždia na oheň. Odkiaľ, to sme nechápali.

Cesta na Hoverlu

Ráno bolo chladné a vlhké, začalo pršať. Mali sme pred sebou ozaj vyčerpávajúcu 12 hodinovú cestu po hrebeni na najvyššiu horu Ukrajiny Hoverlu (2060 m). Cesta po 20 km vzdialené pleso Turkul, kde táborili akýsi dobrodruhovia, bola viac-menej idylická. Občas propagačne vykuklo slniečko, aby nám ukázalo nádherné okolité hory, viaceré plesá i zbytky snehu. Od tohto miesta však nastala podstatná zmena počasia, začal fúkať neskutočne silný vietor, k nemu sa pridal dážď a hustá hmla. Od tej doby sme sa orientovali iba podľa hraničných kameňov z predvojnových čias, na ktorých boli na jednej strane písmená CS a druhej P. Tu sme mali kedysi hranicu s Poľskom. Zdalo sa, že cesta nemá konca. Neďaleko Hoverly sme minuli hraničný kameň a začali sme klesať, čo bolo podozrivé, preto sme zastali a hľadali správnu cestu. No neboli sme sami. Ako prízrak sa z hmly vynorila

▲▼ *Drevenica pod Hoverlou, kde sa o nás kráľovsky postarali správcovia (po bokoch). Vidíte naše šťastné tváre? Nezabúdame pritom propagovať región Šariš.*

skupina mladých Ukrajincov (dvaja z nich mali super štýlovú obuv – letné sandále obuté na boso...), mali detailnú mapu no akúsi divnú logiku orientovania sa v horách. Presviedčali nás o správnosti svojej cesty smerom nadol. Lúčili sa s nami slovami: „Stretneme sa na Hoverle“. Nestretli sme sa. Podarilo sa nám nájsť hraničné kamene a to bola istota, že na vrchol predsalen dôjdeme. Takmer o 19:00 sme dorazili na Hoverlu, kde akoby sa čerti ženili.

Radosť z výstupu nebola žiadna, pretože sa blížil večer a bolo potrebné nájsť nocľah. Boli sme totálne premoknutí a mali sme jediný cieľ: zísť dole a pokúsiť sa nájsť miesto v lese, kde by sme mohli urobiť oheň a zohriať sa. Keďže sme schádzali mimo hrebeň, kde sme mali istotu v hraničných kameňoch, šli sme dole intuitívne s malou dušičkou, v obave, že sa naša cesta napojí na blízku horu

Petros. Podarilo sa! Zišli sme 500 výškových metrov do pásma lesa a obzerali terén. Každopádne pri pomyslení na nasledujúcu noc nás triaslo od zimy (spanie v mokrom oblečení a mokrom spacáku nie je žiadne terno). No stal sa zázrak, pred nami sa objavila drevená chalúpka ako z rozprávky. Bola to správa národného parku. V nej sme zažili azda najkrajšiu časť cesty. Pristúpili sme k chate odhodlaní urobiť všetko, aby sme mohli prespať. Chlapíka v strážnej uniforme s prísnym pohľadom sme sa spýtali na nocľah. A on: dá sa. Chcel za to smiešny peniaz, museli sme však zaplatiť i akési vstupné do hôr. Ujal sa nás spolu so svojim „parťákom". Boli to veľmi srdeční ľudia. Nielenže nám umožnili osušiť si mokré veci, prespať, no kráľovský nás pohostili vlastným domácim maslom, super bryndzou z neďalekého salaša, výbornou slaninou, domácim chlebom a domácou pálenkou. Pre nás to bol hotel Hilton, o takom nocovaní sa nám pred hodinou ani nesnívalo.

Späť do civilizácie

Nasledujúci deň ráno až doobeda pršalo, čakať na lepšie počasie sme však nemohli, a preto sme sa vybrali na šesťhodinový pochod do Lazyščiny, najvýchodnejšej obce bývalého Československa a odtiaľ do Jasyne. Cesta bola veľmi pekná, šli sme okolo viacerých salašov, malebne umiestnených pod vrchom Petros. Asi v polovičke cesty sme sa okúpali v horskom potoku, čo

▲ *Servírka v Jasyni šarmantne naberá mäso rukou... i tak še da.*

nás výborne osviežilo. Boli sme pripravení na opätovný vstup do civilizácie. Na konci našej trasy nás pri rampe, ktorá označovala hranicu národného parku, zastavil chlapík, zástupca správy parku a chcel doklad o zaplatení turistického lístka, tak sme mu ho dali, pretože nám ho vystavili v chate pod Hoverlou. Chlapík sa nám ponúkol, že nás odvezie do 6 km vzdialenej Jasyne za „púhych" 60 hrivien...Keby nám miesto toho ponúkol ručne vyrobené suveníry, určite by sme si nejaké kúpili.

Lazyščina je malebná dedinka roztiahnutá po okolitých kopcoch. Až z nej sme konečne videli Hoverlu, no stále bola jej najvyššia časť v hmle. Keď sme kráčali po dedine, akýsi ich domáci taxík, pravdepodobne vojenské nákladné auto, nás odviezlo do Jasyne, ktorá mi svojimi rozstrúsenými obydliami pripomínala poľské Zakopane. Jeden z osádky nám prezradil, že pracuje v Čechách (asi ako takmer každý z tunajších obyvateľov). Na otázku, kým sa cítia byť miestni obyvatelia mi povedal, že najprv Huculmi a potom Ukrajincami. Bol podvečer a my sme sa rozhodovali, či zostať tu alebo ísť do Rachova. Po dohode sme ostali. Keďže

▲ *Turistická ubytovňa v Jasyni.*

▲ *Železničná stanica v Rachove.*

sme získali riadnu dávku averzie voči konzervám, šli sme hľadať niečo na zjedenie. V jednom bufete, kde to vyzeralo, že sa tam čas na 30 rokov zastavil, nám ponúkali pelmene, no to sme neriskovali. Presunuli sme sa do reštaurácie, ktorá pôsobila zvonku dosť sympaticky. Skutočnosť však bola horšia; boršč nanič, mäso sa podávalo rukou z grilu a jedálny lístok neexistoval...Počas večernej prechádzky sme si všimli, že je tu veľmi veľa mladých ľudí a ako všade na Podkarpatsku, dievčatá boli pekné a pekne oblečené. Prespali sme v slušnej turistickej ubytovni so sprchou.

Z Jasyne do Rachova a na západ (teda na rodný Východ)

Ráno sme sa vybrali do Rachova. Nepodarilo sa nám dlhšiu dobu nastúpiť do akýchsi súkromných tranzitov „maršrutiek", preto sme stopovali. Nešlo to, až asi o hodinu nám zastavil vodič tranzitu, veľmi milý chlapík, taký typ, z ktorého vyžaruje dobrá pohoda. Ako mnohí iní

▲ *Dmitro, budúcnosť turistického ruchu na Podkarpatsku.*

v Jasyni, i on pracoval v Čechách. Počas cesty s nami rozprával po česky a hovoril o svojej vízii podnikať v turizme. Chce postaviť drevenicu – penzión v miestnom štýle, v ktorom by poskytoval ubytovanie a miestne jedlá, chce sprevádzať turistov po kraji a ukazovať im zaujímavosti. Taký ako on sú nádejou tohto kraja. Kto by cestoval po tomto kraji, určite neoľutuje, keď sa s ním spojí. Kontakt môže získať prostredníctvom redakcie.

▲ *One man show. Tento rómsky huslista na stanici v Rachove sa očividne potešil nášmu záujmu. Však je super?*

Po tom, ako sme dorazili do Rachova, nás na našu prosbu o tip na dobrú a cenovo prijateľnú reštauráciu zaviedol do hotela Európa, kde dohodol za dobrý peniaz perfektné miestne jedlo, už skutočný boršč a zemiakové placky. Miestni však pili coca-colu, čím asi dávali najavo svoju pokrokovosť.

Nasledovala cesta na stanicu a cesta do Chustu, odkiaľ sme mali v pláne cestovať na Sinevirské jazerá a do Koločavy. Autobus, v ktorom sa asi od výroby neumývalo, mal každú chvíľu technické problémy. Čakali sme, kedy nám vodič zahlási definitívny koniec svojho trápenia. Neviem akým zázrakom, no napokon sa mu podarilo spojazdniť túto trosku, ktorú by u nás vpustili na cestu len s jediným cieľom - dôjsť na najbližšie vrakovisko.

Chust mal rozhodnúť ako budeme pokračovať na našej ceste. Ak by šiel autobus do Koločavy cestujeme, ak nie, ráno odchádzame domov. A keďže autobus podľa cestovného poriadku nešiel, v staničnej nocľahárni sme si

▲ *Autobus, ktorý nás viezol z Rachova do Chustu. Všimnite si ako sedí vodičov parťák. Celú cestu sme čakali, kedy padne na vodiča.*

rezervovali izbu a šli na večeru. Súčasne sme si prezreli podvečerné mesto. Neoslnilo nás. Je pochmúrne, pôsobilo veľmi zanedbane. Ale bolo v ňom mnoho mladých. Okolo 21:00 miestneho času sme prišli do akejsi reštaurácie. Boli sme pripravení na slovenské pomery, že už takmer nič nebude k zjedeniu. No zažili sme prekvapenie. Mali všetko, na čo sme ukázali v jedálnom lístku, pritom obsluha bola ústretová a milá. Všetko, čo doniesli bolo mimoriadne chutné i zeleninové šaláty, jednoducho u nás ťažko mysliteľné. Zaplatili sme každý po 20 hrivien.

▲ *Dievčatá v Chuste. Ako všade inde na Podkarpatsku sú veľmi pekné a perfektne oblečené.*

Z Chustu domov

Skoro ráno nás „maršrutka" veľmi rýchlo doviezla do Užhorodu. Urobili sme si malú prehliadku centra. Autobus do Michaloviec odchádzal zo stanice presne (platili sme v slovenských korunách), okrem nás viezol ešte pár babušiek – šmelinároiek. Na hranici sme na slovenskej colnici absolvovali povinnú prehliadku a boli sme opäť na Slovensku. No ten rozdiel nebolo vidieť, aspoň nie na dedinkách medzi hranicou a Michalovcami.

Deň pred odchodom na Podkarpatsko som stretol moju známu, ktorá bola pred dvomi rokmi v tomto kraji na bicykli. Jej slová mi zneli v ušiach celú cestu: „Choď na Ukrajinu, Rumunsko si nechaj na inokedy. Podkarpatsko ešte nie je celkom zkomercionalizovaná oblasť, no už sa to mení, preto tam choď teraz, o pár rokov to už bude ako u nás". Mala pravdu. Krajina sa rýchlo mení. Preto zahoďte predsudky a choďte tam i vy práve teraz! A je jedno či na bicykli, aute, autobusom alebo stopom. Neoľutujete!

Róbert Vico, Prešov, foto autor a Marián Ceperko

Славяне на лабірскім фестівалі

Гостями тогорічного 43. Фестівалу культуры і шпорту в Меджілабірцях были, окрем многых домашніх колективів, гостів з Европы, але і нашы краяне з Америкы – з Пенсілванії. Были то члены Фолклорного колективу СЛАВЯНЫ. Выступили із своїм красным, інтересным проґрамом, котрым утримують традиції своїх русиньскых предків з краю. Колектів быв заложеный 1959 р. в Пітсбурґу. Тепер його шефами суть отець і сын – Джек і Дін Половковці, котрых русиньсе коріня походить з Рокытова коло Гуменного.

– Танцюєме вшыткы славяньскы танці і снажыме ся співати вшыткы русиньскы співанкы свойов краснов русинчінов.

  А же є то правда, пересвідчіли СЛАВЯНЫ вшыткых учасників лабірьского фестівалу, котры їм нелем сильно тляпкали, але вєдно з нима співали і од щастя плакали над їх словами вызнаня і гімнічныма русиньскыма співами зо свого родного краю. Тым на фестівалі підняли вшыткых зо сідадел амфітеатра в Лабірці. Першый раз Славяне выступили на тім фестівалі в 1992 р. Але теперь їх выступы виділи в Пряшові, Ужгороді, в польскій Криниці на 8. Світовім конґресі Русинів. А коли придуть знова на Словеньско.

– Може за 3–4 рокы , як позганяме спонзорів. Придеме наісто, бо ту ся чуєме добрі, як меджі своїма. А сполупраца зо словеньскыма Русинами буде продовжувати... – повів Дін Половка.

–йо–р–

▲ *Американцькы Славяне вєдно з іншыма выступаючіма на тогорічнім лабірьскім фестівалі.*

Камяна, Камяна...

Выроснув єм під Камянов з моїма сестрами,
Водили ня за рученькы твоїма стежками.

Так, як быстра вода утікали рочкы,
З мене ся став паробочок годен фраїрочкы.

Рочкы дома, надышов час з гнізда вылетіти,
Каждый піде свойов драгов з кым буде хотіти.

Лаборець мій, Лаборець мій, я тя не зохаблю,
Іщі собі під Камянов фраїрочку найду.

Сестры ся повыдавали за своїх фраїрів,
Нянька, мамку і братика дома зохабили.

Горенько моя Камяна, ты ня выховала,
Ші мі глядай фраїрочку, бы ня любовала.

Фраїрочко моя...

– Фраїрочко моя, не чекай нич добре,
Бо я іду до чуджіны за шыроке море.

Аж до Америкы ведуть мої крокы,
Там я іду за роботов на два довгы рокы.

– Фраїру мій любый, буду тя чекати,
Каждый день до рочка в своїм серці мати.

А тоты два рочкы поминуть як вода,
А як прийдеш домів, за тебе ся оддам.

З далекой чуджіны шыфа приплывала,
Не надарьмо я тя два рочкы чекала.

Нашы вірна любость буде проквітати,
А на Америку будеш споминати.

Інґ. Петро Ялч,
Меджілабірці

Табор про діти в Калинові

Молоды скавты з Меджілаборець уж традічні ся сходжають в літнім таборі АЛЯШКА в Калинові. Главным орґанізатором є о. Франтішек Крайняк з меджілабірской єпархії. Уж тринадцятый раз поставили табор недалеко Калинова, де ся вымінило веце як 100 дітей од 10 до 13 і од 14 до 18 років. Першый турнус ся одбыв од 3. – 10. юла, другый 10.–16. юла т. р.

У деннім проґрамі не хыбили вшелиякы шпортовы гры, квізы, здобываня техничных способностей, котрый мусить знати каждый скавт у природі. Были ту і сполочны посиджіня коло ватры зо співом і музыков. Повинностьов скавтів є прятаня, мытя ґрат. Выдаваня стравы і ночна варта таблы.

Як нам повів шеф табору о. Ф. Крайняк, не малу задачу в проґрамі табору мать молитва, духовны співы, бесіды о вопросах віры і релігії. Т. р. навщівив табор і Владыка Бабяк, а діти тыж меджі собов привитали на бесіді отця Василіяна Йосафата Тімковіча. Вєдно з нима пришов і член ВВ РОС П. Крайняк. Треба повісти, же з Ф. Крайняком в таборі о дозор і выхову ся старать дальшых 6 священиків і богословців, котры належать до Общества Я. Хрестителя і так утримують з дітма русиньске народностне чутя, любов до свого выходного обряду і свойой церькви. Діти самы гварять же в тім таборі ся їм любить і суть зо вшыткым спокойны а праві з того собі домів однесуть красны вакаційны зажыткы.

П. Крайняк

www.rusyn.sk

1. úloha: Напиш до рамчіка, якы поставы з Біблії зображують ілустрації.

A:

B:

2. úloha: Spoj čísla od najmenšieho a vytvoríš tak obrázok. Vyfarbi ho.

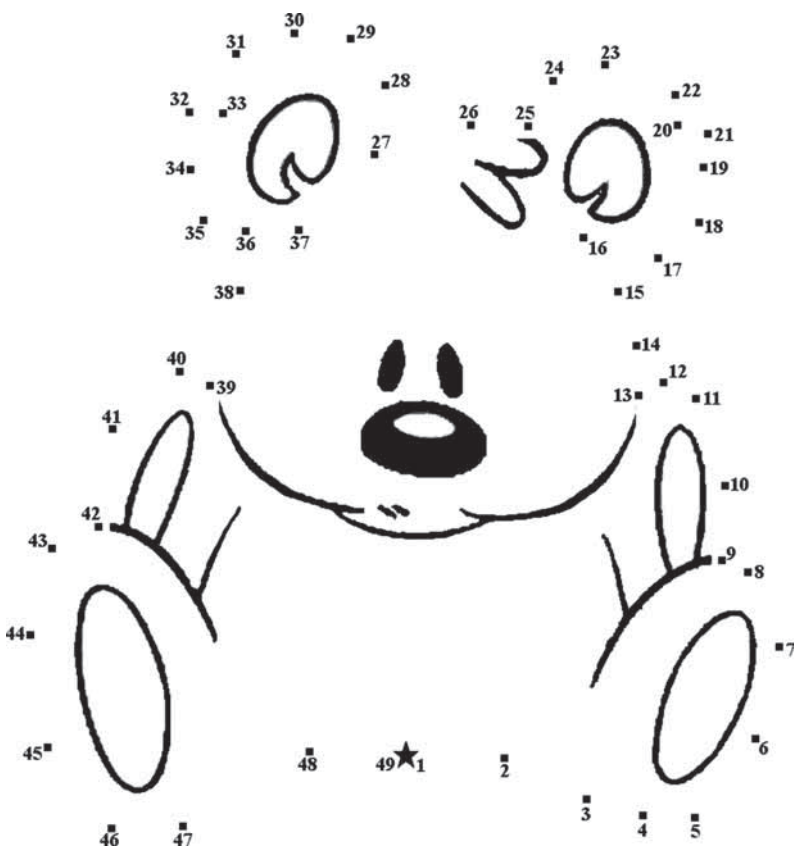

3. úloha:

Istá žena povedala, že má 35 rokov, ak nepočíta soboty a nedele. Koľko má naozaj rokov? Výsledok napíš do kupónu.

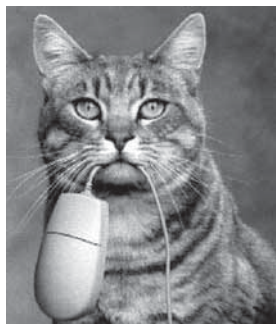

4. úloha :

Poskladaj obrázok i naliep go na papír. Napiš mено і місце народжіня найзнамішого чесько–словеньского режісера. Знав єсь о ним, же є Русин?

Za správne riešenie úloh z predchádzajúceho čísla 6/2005 získavajú ceny títo súťažiaci: Taňka Kovaľová, Svidník a Katarína Sedláková, Medvedie (najväčšie problémy ste mali s 1. úlohou. Takže traktor sa dostal na ostrov v zime, keď voda zamrzla.

5. úloha:

Koľko jabĺk je v záhrade? Ak vám násobenie nerobí problémy, je to jednoduchá úloha.

V záhrade rastú štyri lipy, na každej znich sú štyri konáre, na každom konári štyri halúzky, na každej halúzke štyri jablká. Koľko jabĺk je dobromady v záhrade?

6. úloha:

Pokúste sa opraviť chybu premiestnením jedinej zápalky, a to tak, aby vznikla správna rovnosť (nie nerovnica). Výsledky zapíšte do súťažného kupónu.

Z 11 zápaliek je zostavená nasledujúca rovnica: XI - V = IV

Z 10 zápaliek je zostavená nasledujúca rovnica: L + L = L

Z 12 zápaliek je zostavená nasledujúca rovnica: VI = IV - III

Zo 14 zápaliek je zostavená nasledujúca rovnica: XIV - V = XX

Zo 7 zápaliek je zostavená nasledujúca rovnica: VII = I

Súťažný kupón 7-8/2005 (Vyplnite a pošlite na adresu redakcie. Zo správnych odpovedí vyžrebujeme výhercu).

1. úloha: .....
2. úloha: .....
3. úloha: .....
4. úloha: .....
5. úloha: .....
6. úloha: .....

Meno a priezvisko:..... Adresa: .....

.....

Велике свято Габурчанів

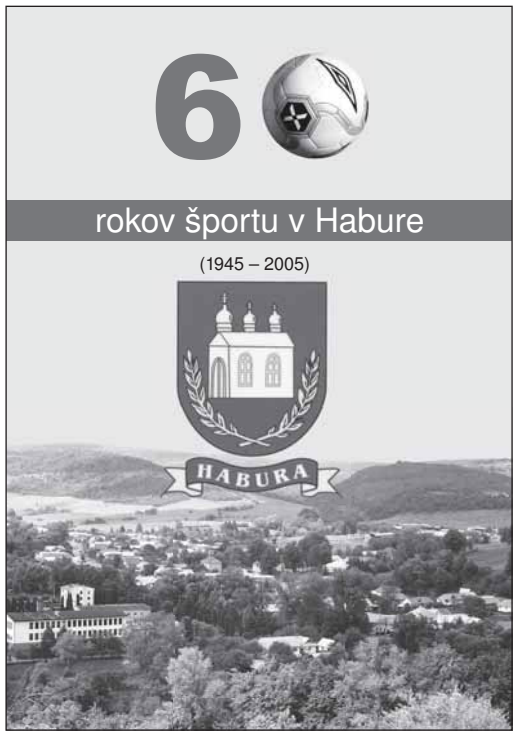

▲ *Тітулна страна білтена, котрый з нагоды юбілею в Габурі выдав Сельскый уряд.*

Русиньска оброда на Словеньску в рамках свого проєкту Дні русиньскых традіцій і єй Містна орґанізація в Габурі на челі з председкыньов Емілійов Ґубовов вєдно зо Сельскым урядом, Польногосподарьскым дружство і Лісным сполоченство в Габурі зорґанізовали уж третій річник красного свята під назвом ГАБУРА СПІВАТЬ І ШПОРТУЄ. Ославы в Габурі ся одбывали 9. – 10. юла т.р. за участи великой кількости домашніх Габурчанів, як і їх родаків, котры жыють в іншых містах Словеньска, Чех і іншых країн. Перший день свята – в суботу, Габурчане присвятили культурі. Богатый проґрам быв заміряный на розвиток русиньскых традіцій і фолклору, в котрім выступили домашня Габурчанка, недалека Краснобрідчанка, сниньскы ґрупы – Дубравка і Пайташе, польскый колектів Карічка з Команчі, гуморіста Йожко Йожка з Кисаку. Перед вечаром о 16,30 год. староста села Миколай Ющік привитав вшыткых участників габурского свята, котрых была повна сала Культурного дому. На зачатку была підписана догода о сполупраці меджі Сельскым урядом в Габурі Миколайом Ющіком і старостом польской Ґміны в Команчі Станіславом Бєлавком.

Молодым і старым Габурчанам ся їх свято полюбило, што дали ясно на яво орґанізаторам акції, на котрій ся фізічно поділяли М. Ґубова з мужом Осифом і колектівом Габурчанкы, але тыж председа ПД Д. Завацкый, як і председа ЛС П. Дупканіч А тото є про орґанізаторів габурского свята тота найвекша морална нагорода. Могли тот першый день успіху культруры завершыти забавов до білого рана, де было дость часу на вызнаня і споминаня.

Другый день свята – неділя, быв присвячены шпорту, конкретніше фотбалу. Ту треба повісти, же Габура в тім шпорті ся може пышыти вызнамнов особностьов – Владіміром Онуфряком котрый своїм шпортовым талентом ся допрацьовав аж до репрезентачного дресу Ческословеньска, котре ся в 1968 р. стало майстром Европы. В Онуфряк грав першу ліґу за Татран Пряшів і Слован Братіслава. Габурскый турнай быв орґанізованый якраз з нагоды 55. річа Габурского фотбалу і як 3. річник меморіалу В. Онуфряка. Были там 4 дружства – Татран Пряшів, Сторожниця з Україны, з Ґміны в Команчі з Польска і домашня ТЄ Дружстевник з Габуры.

–р–

▲ *При ґратулації заслуженому фотбалистови Габуры Андрійови Патлевічови (першый справа) Миколай Ющік, староста Габуры і посланець НР СР вєдно з Інж. Павлом Дупканічом, председом Лісного сполоченства в Габурі.*

▲ *Завершальна сцена габурьского свята, при котрій не хыбили співы – Жывите людіє і габурьска гімна на челі з домашньов Габурчанков.*

Сканзеном Бардійовскых Купелів ся озывали співы і танці

(12. фестівал русиньского і шаришского фолклору)

В неділю 24. юла т. р. ся одбыв у Бардійовскых Купелях 12.Фестівал русиньского і шаришского фолклору, котрый уж традічно приготовила Окресна орґанізація Русиньской оброды на Словеньску в Бардійові вєдно з тутешнім музейом.

На зачаток выступили молоды співаци – Лукаш Вошка і Ерік Лущак з Кружльова, котрых вымінила успішна декламаторка Терезка Мандзакова з Гуменного, яка публіці задекламовала стишок На зборівскім замку од І. Жака а потім перешла до стародавной співанкы Коли мурували білу Маковицю, што было сімболічным споїньом Русинів Вигорлату з Маковицьов. Літніма грами ся указали діти з Курова під веджіньом учітельок Вєры Гарняковой і Гелены Лишівковой. Соня Колцунова зо Снакова, витязка Духновічового Пряшова, заговорила красным поетічным словом. Своє співацьке майстерство потведило гуменьске тріо на челі з Іваном Мигалічом, як і ФК Маковиця зо Свидника. Заспівала і Ніколка Реметова з Бардійова котру допроводжала на гармонії єй мама, як і Мірка Гнатова з Ґерлахова, бехерівскы співаци – брат зо сетров Марія і Патрік Шуркаловы, Вєрка Панчакова і знамы сестры Качмарьовы зо Строчіна.

Старшу ґенерацію репрезентовали ґрупа Колеґіюм Канторум і СҐ Самы собі з Бардійова. Не хыбили Осіковчане, Маріянка Железна з Хмельовой з братом Томашом.

Добрый час, файный проґрам, сімпатічна модераторка Ж Лишивкова, были заруков успіху традічного фестівалу, на котрім была велика сила людей, нашых і загранічных гостів.

– лр–

▲ *Співають сестры Качмарьовы.*

Карпатьскый словоблуд

Комунікація через сміх і гумор ся выдарила... Не быв то експеримент, але порядный фестиваліско гумору і сатіры в Ужгороді з назвов **Карпатьскый словоблуд (9.–10. юла т. р.)**. Главным орґанізатором быв Карпатьскый дім а іші головнішым його председа **Павло Чучка.** Быв то меджінародный фестівал, на котрім русиньскый гумор Словенська репрезентовали минулорічный лауреат Николай Горняк з Гуменного і Іґор Латта з Пряшова. Зо Сербії і Чорной Горы быв меджі гумористами Владимір Кочіш з Нового Саду а остатні были домашні, што мають даке коріня в Карпатах.

Фестівал быв у корчмі Деца у нотаря, де попысаны гесла і мудры думкы народу, як наприклад" корчма працює, поки в ній люди, в людей є гроші і поки гроші мають ціну... "або "Не шатуй дому, бо не знати, де ліпше..."або" ласкаво просимо, назад виносимо" і т.д. Корчма, то і музей – там деревяны возы, боденкы, корыта і корытка, опалочкы, стары лавкы і теплы гунькы, котры можуть змерзнутым гостям пожычіти. Вшыток старый мотлох вісить над головами, на стінах і на "коруші", а гості мають много простору в цілім ареалі корчмы. Всяды, де око попозерать є мудра весела думка, так же ся каждый ту чує добрі і приємно.

З фестівалу – першый день выступили гумористы і розповідачі. Катеґорії не были, также ся тяжко могли порівняти. Політічна сатіра ту была актуална і выдарена, хоць, правду повісти, заграничным гостям не вшытко было ясне, з кого ся сміяли, кого крітізували. Н. Горняк і І. Латта принесли гумор , котрый одтягнув од їджіня каждого гостя. Вышло то на єдинку. Домашні зясь выступали сміло о своїх ділах, бо знали, же їм розумлять. Єдным словом, была то прекрасна і сильна акція, при котрій ся забавляло коло 500 людей.

А што было в неділю - в ґалаконцерті выступили найліпшы розповідачі з новым репертуаром, меджі нима і нашы а потім іші ся представили свадьбяны старостове з тостами, приговорами і гуморным словом о молодых, о свекрах і т.д.

Наконець треба похвалити кухню з добрыма домашніма стравами, высококультурнов обслугов, бо представте собі, якы нервы треба мати, абы вшытко встигнути і накормити народ, што ся так любить гостити і забавляти, як там в Ужгороді.

Маме у нас фестівал гумору На фіґлярьску ноту, што зачала Русиньскы оброда, але таке корчмове збіговиско в добрім слова смыслі не є. Приходить мі на мысель, же не вшыткы культурны акції мусить орґанізувати народностна орґанізація, село ці місто. Культура то є вызва і про подникателів. *Т. Л.*

► *Рекламный плаґат, котрый позывав русиньскых гуморістів на фестівал до Ужгороду.*

▲ *Женьска часть ФК Дубравка, котрый быв заложеный при ОО РОС в Снині.*

▲ *Файні Пчолинчанів забавив ДРІШЛЯК з Вранова.*

Пчолинчане довго не забудуть на 12. фестівал русиньского фолклору

Тогорічный Пчолиньскый фестівал, на розділ од попередніх, не быв на гриску (на Ватащіні, як Пчолинчане гварять), але в ареалі основной школы. А то быв барз добрый крок Сельского уряду на челі з його шыковнов старостков Зузков Ґайдошовов і єй добрыма колеґынями. Чом? На гриску, кедь пече сонце, не є ниґде наблизко тіни, а кедь падать додж, тыж ся не є де сховати. В ареалі школы, на дворі, было вшытко то, што хыбило на гриску. Быв добрый час, величезна сила учасників, добрый культурный програм, та што веце хыбить к успіху фестівалу. Выдарив ся фестівал на єднічку, а Русиньска оброда на Словеньску може повным правом быти пышна вєдно з нашыма златыма Пчолинчанами, же ся як сполуорґанізатор поділяла на так высоко успішній акції. Выступили ту колективы і ґрупы – домашня Пчолинчанка, як і діти ОШ – декламаторкы і співачкы, Кычера з Гостовиць, Дубравка, Пайташе, Шінява зо Снины. Папинчан з Папина, Гаморчанка зо Земпліньскых Гамрів а в другій половині програму вшыткы віковы катеґорії гуморным словом і співом забавляв знамый Дрішляк з Вранова. Актуалным і гуморным словом фестівал модеровав герець Іґор Латта, пчолиньскый родак, котрый на фестівалі привитав і председкыню Русиньской оброды на Словеньску Анну Кузмякову, шефку русиньского тіму Словеньского розгласу НЕВ Феодосію Латтову і Кошыцьку телевізію – русиньского маґазіну – Валіку Фірєшову і камарамана Лаца Чікіго. Дрішляк не дав лядям дыхнути, бавив на сцені, бігав помеджі дітей і дорослых а тоты за ним. Єдным словом забавный маратон ся заставив аж по высше чотырьох годинах. А то было тото найкрасше завершіня фестівалу в Пчолинім, на котрый його жытелі і вшыткы учасникы будуть істо в добрім довго споминати.

–ак–

www.rusyn.sk

Мій Никіфор

Філм Мій Никіфор польского режісера Кріштофа Кравса здобыв недавно главну ціну – Крішталовый ґлобус на 40. Меджінароднім філмовім фестівалі в Карловых Варах. Окрем главной ціны режісер філму быв оціненый поротов за найліпшу режію а польска геречка Крістіна Фелдманова (грала у філмі маляря Никіфора) за найліпшый женьскый герецькый выкон. Лемже она у філмі грала хлопску поставу знамого наівного маляря Никіфора Криницького.

Хто то быв Никіфор.... Жыв у 1895 аж 1968 роках. Быв то Русин – Лемко, власным меном Епіфан Дровняк, самотарь, котрый слабо бісідовав, недочував, жыв худобні, але не падав духом. Мав міцну волю жыти і реалізовати свою пасію – малярьство. На свої образы ся підписовав Никіфор Матейко. Його образы собі нашли місце на многых выставах в Европі і в Америці. У польскім купельнім місті Криниця є його музей під назвом Музей Никіфора. У ньому висять на выставі образы і нашых малярів – академічной малярькы Анны Ґайовой і Юрка Молнаря, котры могли видіти вшыткы учасници недавного 8. Світового конґресу Русинів, як і купельны гості з Польска і цілого світа.

–p–

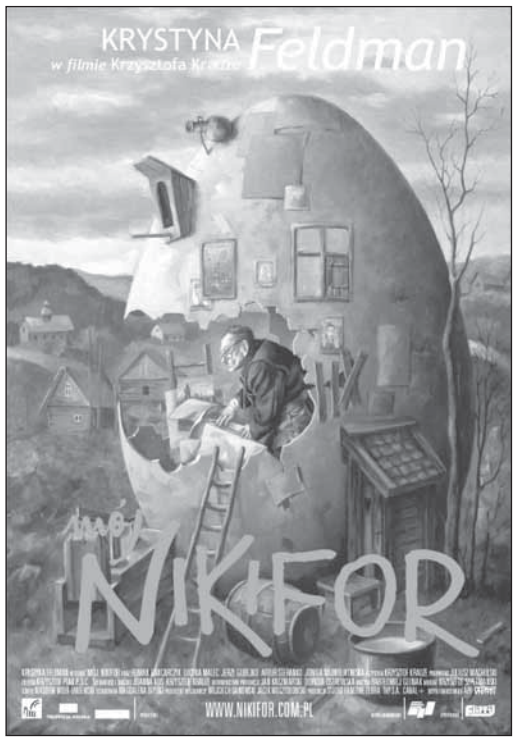

Велика слава буде в Камюнці

Памятный день бы про Камюнчанів мав быти 30. юл т. р. В тот день буде ціла Камюнка на челі зо Сельскым урядом і Русиньсков обродов на Словеньску святити 690 років єствованя села. В рамках проєкту Дні русиньскых традіцій буде в Камюнці велика ослава – в церькви, при памятнику павшым, на уряді і в культурнім домі. По святочній літурґії і кладжіню вінців, выступлять в культурным проґрамі, окрем домашнього Барвінку і дальшых камюньскых колектівів, русиньскы солісткы Марька Мачошкова, Анна Сервіцка з Пряшова, Маріянна Железна з Хмельовой, Бранко Лайчак з Орябины, Ромскый колектів Романо Таборіс з Орябины, гумориста Миколай Горняк з Гуменного, ФК Любовнян зо Старой Любовні, Людова капела братів Коларовців з Колачкова, і як гость проґраму ФК Шарішан з Пряшова. По проґрамі буде танечна забава, де окрем домашнього Юніора будуть грати Колачковяне.

◄ *Конкурзы Співы мого роду , який приправує Русиньска оброда на Словеньску ся трозростають) о новы співацькы таленты, як наприклад хлопці з Камюнкы – Штефан Фольварьскый і Мілан Соколяк.*

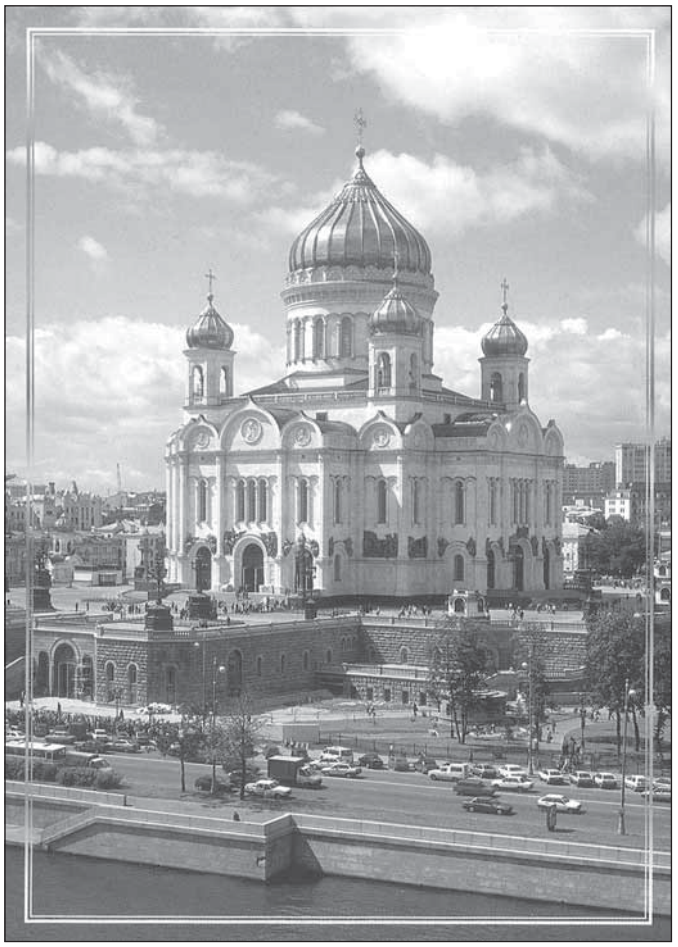

◄ *Храм Христа спасителя.*

Тісячі кілометрів по святых місцях

Свидник – Ржешов – Люблін – Біловосток – Вільнюс – Мінск – Смоленьск – Калуґа – Москва. Така была траса путників, православных віруючіх, по святых місцях православных храмів, монастырів Польска, Литвы, Білоруська і Руська, котры 8. мая т. р. ся выбрали зо Свидника (были сьме там віруючі з вшелиякых кутів выходного Словеньска) автобусом по споминаній трасі.

В польскім Бєлостоку ся ку нам придали польскы православны. Два тыжні сьме путовали і за помочі провадителів спознавали історію, культуру і традіції окремых штатів, їх реґіонів, котры сьме навщівили. Пересвідчілим сьме ся на власны очі, же православны віруючі споминаных штатів остали вірны своїй автентічній православній вірі, духу і одказу своїх предків, не позераючі на вшелиякы атакы нежычливців і неприятелів православія. Вшыткы сьме ся найвеце тішыли на Москву, я уж третій раз. Величезне місто з высокыма будовами, чістотов і порядком, краснов архітектуров, парками, фонтанами, златыма турнями красных храмів і іншыма памятками – Червеной площі, Кремля, Собору Василія Блаженого і т. д. Виділи смь і красоту світовой архітектуры і малярьства і руськой історії – Храм Христа спасителя (быв выбудованый на знак перемоґы руськых войск над Наполеоном в 1812 р. на Бородіньскім полю). Тота красна історічна будова не давала спати кремельскым босам– большевикам на челі з Лазаром Каґановічом, зато вырішыли в 1930 р. вышмарити єй до люфту. На тім місці плановали поставити великый памятник Ленінови з великым пєдесталом і іщі векшов стометровов сохов Леніна, котра бы сягала аж до хмар. Але 2. світова война їм тоты планы змарила, на тім місці была выбудована плаварень. Аж по паді режіму ся там знова зачало будовати тото красне діло, котре было докінчене за 15 років.

Навщівили православны віруючі і місто Серґієв Посад, бывшый Заґорск недалеко Москвы, де ся находить много храмів і монастырів і сходжають ся там путници нелем з Руська, але з цілого світа. Тоту путь зорґанізовали о. д. Ян Панькош зо Свидника і о. д. Михал Рошіч зо Снины.

Вернули сьме ся на Словеньско з інтересныма і красныма зажытками, повны спокою і радости із довгой намагавай, але чудесной дорогы.

Будучу путь православных віруючіх плануєме до лотышскої Риґы, естоньского Таліна і руського Сант– Петербурґа.

Николай Шкурла

InfoРусин. Vydáva Rusínska obroda na Slovensku za finančnej podpory MK SR. **Poverená funkciou šéfredaktorky**: Anna Kuzmiaková, **Grafická úprava:** Róbert Vico. **Adresa redakcie**: Rusínska obroda, InfoRusín, Levočská 9, 08 001, Prešov. Tel.: 051/772 28 89, 051/748 27 75, 051/748 27 76, 0904 412 449, e-mail: rusinska.obroda@stonline.sk, toto číslo nájdete i na www.rusyn.sk. **Predplatné na rok:** 150,- Sk, do európskych štátov: 300,- Sk, do mimoeurópskych štátov 30 $, číslo účtu: 2660718084/1100. **Výroba**: ADIN, s. r. o., Prešov. **Registračné číslo**: MK SR 3158/2004. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciame. Publikujeme i názory, s ktorými nie vždy súhlasíme. Inzeráty, reklamy, sponzoring preberáme v redakcii Info Rusín, Prešov (budova Daňového úradu). Toto číslo vyšlo v náklade 2000 kusov.